

LA ROCA DE XEIX

Núms. 16-17. desembre 1998

Presentació, per Josep Azuara

Pròleg, per Carles Saiz i Xiqués

Les repercussions de la Guerra de Cuba al Masnou, per Manuel Cusachs i Corredor

Fitxa Tècnica: La Mare de Déu de la "Caridad del Cobre", per Palemó Anglés

Addenda d'activitats culturals: 3r Cicle de Conferències d'"Història del Masnou"

Presentació, per Eladi Torres

Homenatge als Marins del Masnou i del Maresme (1898)

Edita: Ajuntament del Masnou
Departament de Cultura/Museu Municipal de Nàutica del Masnou

President del Patronat del Museu: Josep Azuara
Vicepresident del Patronat del Museu: Eladi Torres

Direcció i coordinació: Rosa Almuzara
Difusió: Ajuntament del Masnou (Gabinet de l'Alcaldia i Despatx Central)
Correcció: Servei Municipal de Català
Disseny Gràfic: Lluís P. Coma

Foto Coberta: Gravats que representen l'atac de l'"Avilés", tant aquesta il·lustració, com totes les que figuren en aquesta monografia, a excepció dels gravats dels 2 vaixells, són reproduïdes de la publicació "La Ilustración de la Guerra de Cuba y Filipinas", que es troba a la biblioteca de suport del Museu Municipal de Nàutica del Masnou. Les reproduccions han estat realitzades per Laureà Carbonell.

© Presentació Josep Azuara
© Pròleg Carles Sainz i Xiqués
© Monografia Manuel Cusachs i Corredor
© Fitxa Tècnica: La Mare de Déu del Cobre
© Presentació Eladi Torres
© L'establiment dels límits territorials per Josep Samón.
© Reproduccions Laureà Carbonell.

Exemplar gratuït: per a sol·licituds adreceu-vos a l'Ajuntament del Masnou

Impressió: Llop arts gràfiques
Itàlia, 30-32 - El Masnou
ISSN: 1130-7935
Dipòsit Legal: B-45.605-90

SUMARI

• Presentació, per Josep Azuara	7
• Pròleg, per Carles Sainz i Xiquès	10
• Les Repercussions de la Guerra de Cuba (1895-1898) al Masnou, a través del Llibre d'Acords, el "Diario de Mataró y la Comarca" i "La Costa del Llevant", de Canet de Mar, per Manuel Cusachs i Corredor	15
• La Il·lustració de la Guerra de Cuba	39
• Apèndix documental sobre l'anomenada Guerra de Cuba: Documents sobre la Guerra de Cuba, del fons documental de l'arxiu municipal del Masnou	51
• Fitxa tècnica: La Mare de Déu del Cobre, per Palemó Anglés	79
• Addenda d'activitats culturals: 3r Cicle de Conferències d'"Història del Masnou"	
• Presentació per Eladi Torres.	83
• L'establiment dels límits territorials, municipals i comarcals, per Josep Samon	84
• Homenatge als marins del Masnou i del Maresme	87

PRESENTACIÓN

A LA SEMANA

A París el dia 10 de desembre de 1898, no sols es posava fi a la Guerra de Cuba. Era molt més, no només era la fi d'una guerra que es perdia. El poeta Joan Maragall, així ho va copsar:

Tomem de batalles, -venim de la guerra,
I ni portem armes, pendons ni clarins;
Vençuts en la mar i vençuts en la terra,
Som una desferra.

La pèrdua de les províncies d'ultramar: Cuba, Puerto Rico i Filipines tancava un cicle de més de dos-cents anys de vinculacions culturals, i econòmiques, especialment pel que fa amb Cuba. Res millor constata aquestes profundes interrelacions humanes, tant a nivell comercial com social, com el fet del conjunt d'actes acadèmics que s'han organitzat a Catalunya al llarg de les celebracions del centenari de l'anomenada Guerra de Cuba, com les 49 conferències històriques promogudes per la "Comissió 1898" de la Generalitat de Catalunya, per diversos centres culturals del territori català, en sols cinc setmanes. Com recordareu, al Masnou, es va celebrar el passat dia 22 de maig, i fou a càrrec del periodista Manuel Cusachs, que ens va fer una presentació dels inicis del seu treball, que ara publiquem en aquests quaderns d'Història núm. 16-17.

Però resulten molt més nombrosos els estudis publicats al llarg d'aquests darrers anys, sobre la temàtica de Catalunya i ultramar. Encara que no ho he sabut veure, tot i que potser sí, que s'han publicat, són memòries personals, com les del capità Isidre Isern i Fabregas, (La Roca de Xeix núm 14-15), que resulten un document històric d'extraordinària vivencialitat i molt il·lustratiu, especialment pel que fa a la repatriació dels soldats, i que ens ajuden a comprendre els diversos aspectes que tracta en Manuel Cusachs en aquest estudi sobre les repercussions de la Guerra de Cuba al Masnou, que tots els masnovins hem d'agrair-li, per la seva dedicació i els seus desplaçaments per tal d'anar fent-lo, d'una manera tan acurada.

Si bé aquest conjunt d'actes acadèmics i publicacions de llibres resulta ben significatiu, com a demostració que encara els nostres vincles emocionals amb Cuba són molt forts, també a través d'un sentit més antropològic de la cultura en tenim exemples. Com és, que molts de nosaltres, davant de la pèrdua d'algun objecte apreciat, hem sentit dels nostres avis o pares, segons l'edat que tinguem, l'expressió: no l'amoïnis, més es va perdre a Cuba". Sens dubte, la derrota d'aquesta Guerra, després de gairabé 30 anys de lluites, amb totes les pèrdues humanes que això representà, va causar un gran trasbals per a l'economia catalana, però sobretot al Maresme, i especialment a poblacions com el Masnou, perquè era el final de la Carrera d'Amèrica, en el sentit que tancava la possibilitat de "fer les Amèriques", és a dir poder millorar les condicions de vida en terres del continent americà o

retornar al país amb els guanys aconseguits.

A finals del s. XIX fou una època de profunda transformació econòmica, fet que sempre comporta que s'augmentin els desequilibris socials. De manera que la situació dels menys afavorits encara s'agreuja més. Amb l'aggravant que la gran majoria dels supervivents, van tornar de Cuba malalts. La resposta de la societat fou crear asils de beneficiència, amb el suport econòmic de les classes benestants, a partir de les estructures organitzatives del clergat secular, llavors tan imbricat en la societat catalana i de cabdal importància per atendre, això que ara anomenen "bosses de pobresa" en un moment històric que des de les administracions públiques semblava que no es contemplava, donar serveis a través del que definim "benestar social". Per això, s'ha inclòs un apèndix que recull un mostreig de documents conservats a l'Arxiu Municipal, en què permet constatar les partides del pressupost municipal per atendre els repatriats sense recursos i els expedients dels soldats malalts, a qui se'ls va concedir una pensió.

Si a aquestes actuacions encaminades a pal·liar els efectes de la guerra hi afegim la proclama que l'alcalde Pau Estapé va fer el 24 de setembre de 1898, per a constituir l'"Asilo", una institució innovadora pel seu temps, es fa comprensible perquè el rei Alfons XIII, va atorgar el 1902, el títol de "Benèfica Vila" al poble del Masnou, que encara avui ostentem, en gran honor, ja que és l'únic municipi català amb aquesta singularitat.

Per això, la celebració del centenari d'aquesta institució benèfica, durant el passat mes de setembre, ens va permetre reflexionar sobre els paral·lelismes existents entre aquell 1898 i el nostre actual 1998, perquè en aquests moments, a Europa estem arribant a un final de cicle econòmic, iniciat després de la Segona Guerra Mundial, que ens ha portat a la creació de la Unió Europea, mentre que a finals del segle passat també era l'inici de l'acabament d'un cicle econòmic, en aquest cas, el de l'economia basada en el fet colonial. I en quant a la societat catalana, estem vivint un moment polític d'autoafirmació de la identitat de Catalunya, que de fet es va iniciar a finals del segle XIX, a partir de les Bases de Manresa.

De manera que, si fa un segle la societat civil va reaccionar davant els canvis econòmics, amb l'ajuda de l'administració pública i va seguir avançant per nous camins que van portar a les transformacions de la societat, ara també ens cal fer-ho i recuperar la nostra història, és una manera de contribuir a la reflexió conjunta; per això ens ha semblat adient participar en el actes del centenari de la Guerra de Cuba, impulsant l'estudi de les seves repercussions al Masnou.

JOSEP AZUARA
ALCALDE DEL MASNOU

LA GUERRA

IBA

LO DEWILLIYS

PRÒLEG

EL MASNOU I EL MARESME,
DAVANT
LA CRISI FINISECULAR

A finals del segle XIX, al Maresme, es produeixen diferents temptatives que es poden veure com a propostes modernitzadores, a la vegada que -després d'un llarg període de bonança- la comarca veu trontollar diverses vegades les bases econòmiques que la sostenia, amb les conseqüents repercussions socials i polítiques. Les drassanes del Maresme havien experimentat una davallada arran de la guerra de Secessió americana i la indústria tèxtil, fortament arrelada a la comarca -amb grans nuclis com Mataró, Canet i Calella-, també havia patit el període de crisi per la manca de matèria primera -el cotó- que portà un gran nombre d'aturats. Tot i així, la indústria tèxtil es recupera a partir del 1876 i viu una conjuntura d'expansió, venent el seu producte en territoris de l'estat espanyol i de les Antilles, principalment. A aquest fet cal sumar-hi que són anys de poques protestes i de prosperitat per a la burgesia, afavorida des de 1891 pel proteccionisme de la indústria i per l'increment de producció i exportació del vi català a causa de la fil·loxera francesa. Però, el període conegut com "la febrer d'or" s'acabarà aviat. Al 1882 la fil·loxera arriba al Maresme i poc temps després, les glaçades dels tarongers acaben d'arruïnar l'agricultura de la comarca. A partir d'aquests anys 80 és quan a la majoria dels pobles del Maresme hi ha un descens de població. S'opta, d'una banda, pel perfeccionament de la vinya i la plantació de patates primerenques i per altra banda, per l'èxode rural cap a la indústria, amb condicions precàries, baixos sous i explotació infantil.

Si bé la burgesia industrial deixarà en un segon terme la vida política fins al 1885, dedicant-se preferentment a les seves activitats mercantils o industrials, en aquest període de prosperitat, de renaixença de la llengua i enfortida per la consciència diferenciadora, s'obre a Catalunya una nova etapa de catalanisme, polític i cultural. Tal i com apunta Manuel Cusachs en el treball que ens succeeix, el masnoví Lluís Millet, funda al 1891, a Barcelona, l'Orfeó Català, que donarà un nou impuls a la música popular i serà el model a seguir per a molts orfeons i corals de la comarca. En l'àmbit teatral, Àngel Guimerà estrena "Gala Plàcidia" i "Judit de Welp" al Teatre Principal de Canet, davant de la plana major de les lletres catalanes. A Mn. Antoni Maria Alcover se'l veu pel Maresme preguntant i recollint mots per al seu diccionari Catala-Valencià-Balear. Del sector vigatà, el canonge Jaume Collell no para de presidir Jocs Florals i

Mn. Cinto Verdaguer es passeja per Caldes d'Estrac on hi té el seu cosí, el Dr. Joaquim Salarich i Verdaguer; per Llavaneres, arran del nomenament del cardenal Vives i Tutó; per Mataró a veure Melcior de Palau, traductor de L'Atlàntida al castellà, i pel Castell de Santa Florentina, propietat dels Montaner. Els progressos tecnològics com el telèfon, el telègraf, el cinema i la linotípia -que facilita la difusió de la cultura escrita a través dels diaris- es converteixen en veritables mitjans de comunicació i en creadors d'opinió. Això fa que en l'àmbit periodístic comarcal es fundi "El diario de Mataró y su comarca" i el canetenc Marià Serra endegui "La Costa de Llevant" com a cavall de batalla per difondre les idees catalanistes i combatre el caciquisme, tan arrelat a alguns pobles del Maresme.

A nivell polític, a finals de 1897 es funda l'"Associació Catalanista de la Costa de Llevant", amb delegats a tots els pobles de la comarca. Poc després, el masnoví Antoni Sunyol és escollit president de la Unió Catalanista. Narcís Verdaguer i Callís s'instal·la a Canet. El matoroní Josep Puig i Cadafalch i el canetenc Lluís Domènech i Montaner fan carrera política alhora que projecten edificis a Argentona, Mataró i Canet. Ferrés i Puig a Vilassar de Mar, Coll i Vilaclara a Sant Andreu de Llavaneres i Bassegoda, al Masnou. És l'època del Modernisme, entès com un procés global de renovació de la cultura catalana en totes les arts. Blai, Arnau, Gargallo, Samarra i Llimona fan les escultures que complauen la burgesia industrial de la comarca. Amb tot això, anys abans, Antoni Gaudí alça l'edifici modernista de l'"Obrera Matoronense", en un moment en què el cooperativisme i el sindicalisme prenen força -la UGT es funda a Mataró- arran del descontentament social de l'obrerisme.

És enmig d'aquest entrellat d'idees quan esclata l'inici de la guerra de Cuba -altrament dita pels cubans Guerra d'Independència d'Espanya- i com tots els pobles, el Maresme ha d'enviar els joves reservistes. Des d'un primer moment, els sectors catalanistes emprenen una actitud crítica vers el govern. Des de "La Costa de Llevant" es fa bandera a favor de l'autonomia de Cuba amb nombroses reaccions de solidaritat vers els cubans i de rebuig a l'enviament de les lleves catalanes. La fracassada guerra de Cuba ha estat una guerra impopular i arran d'això, -tal i com molt bé observa Manuel Cusachs en aquest recull- el nombre de desertors al Masnou és lògic

que cada vegada s'incrementi. Després de l'armistici del 12 d'agost de 1898 es veu més que segura la pèrdua de les colònies. Al darrere encara queden, però, les escenes d'arribada dels repatriats, les captes públiques dels ajuntaments, les subscripcions populars i les postulacions de la Creu Roja. No en va, a Arenys de Mar es funda, en aquest moment, una delegació local i al Masnou es crea una societat benèfica.

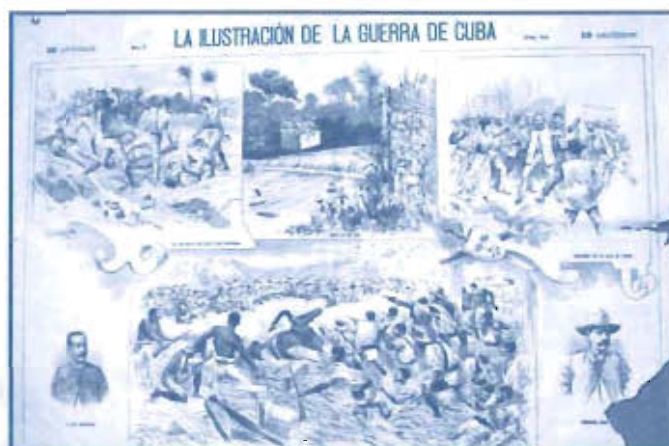
Si el desenvolupament econòmic del país havia exigit la creació d'entitats de crèdit - recordem que al Maresme, al 1863 es funda La Caixa d'Estalvis de Mataró- la base financera sempre és molt dèbil i actua sobretot en l'especulació, de manera que amb la pèrdua del mercat colonial, el sector cau en una greu crisi. També s'ensorren indústries, atès que els excedents no poden ser absorbits pel territori espanyol, que pateix alhora la crisi agrícola. Els pobles industrials de la comarca han de buscar nous mercats però la maquinària és antiquada i la competència estrangera és difícil d'afrontar.

És, de fet, la imatge de la fi d'un imperi i de l'ensorrament del centralisme, conseqüència de les idees que han estat recollides acuradament per Manuel Cusachs en aquest estudi sobre el Masnou, a voltes, a través dels llibres d'acords municipals, a voltes per la premsa comarcal que tan bé coneix com a periodista i com a investigador. Cusachs ens ofereix el resultat d'un buidatge exhaustiu dels esdeveniments de la guerra de Cuba viscuts des del Masnou, una informació que ens permetrà, als historiadors de la comarca, entendre el per què de molts esdeveniments socials, polítics i econòmics que se succeeixen al Maresme durant les primeres dècades del segle XX.

Canet de Mar, 24 d'octubre de 1998

CARLES SAIZ I XIKUÉS
Historiador

GUERRA DE CUBA

LES REPERCUSSIONS
DE LA GUERRA DE CUBA
(1895-1898) AL MASNOU,
A TRAVÉS DEL LLIBRE
D'ACORDS, EL "DIARIO DE
MATARÓ Y LA COMARCA" I
"LA COSTA DE LLEVANT",
DE CANET DE MAR.

PER:
MANUEL CUSACHS I CORREDOR

La relació humana i comercial existent entre Catalunya i Amèrica - sobretot amb Cuba - comença ja al segle XVIII. Al litoral català, especialment al de l'exprovíncia de Marina de Mataró (que anava del turó de Montgat a Tossa de Mar) així com les ciutats de Barcelona, Sitges, Vilanova i la Geltrú, i, més al nord, Sant Feliu de Guíxols, es crearien uns forts vincles fonamentats en la immigració, el comerç, la construcció de naus, sense oblidar les Escoles Nàutiques com les d'Arenys de Mar, Mataró, el Masnou i Vilassar de Mar d'on sorgirien molts pilots que farien la carrera de les Amèriques.

Segons l'historiador Josep M. Fradera: «Cuba - al segle XVIII i XIX - no era només una parcel·la clau dels interessos econòmics catalans, era, també, el pilar sobre el qual descansava tot el sector exterior de l'economia catalana.» Els productes que s'exportaven des de Catalunya foren principalment: «el vi, l'oli, les olives, la farina, el sabó, la fruita seca, etc.» i els que arribaven de Cuba eren: «el sucre, el tabac, l'aiguardent de canya, etc.» Cuba era doncs quelcom important que ens pot explicar - no pas justificar - l'interès de la burgesia inversionista o industrial catalana i també de l'espanyola de no perdre-la ni que fos per la força.

La Guerra de Cuba [1895-1898] - que ja era la tercera - esclatà dins del període històric espanyol conegut com La Restauració. Un període que s'inicià el 29 de desembre de 1874 quan el general Arsenio Martínez Campos, a Sagunt, proclamava rei d'Espanya el príncep Alfonso de Borbó (Alfons XII). S'encetava així un llarg període d'estabilitat política de tall liberal basat en el bipartidisme.

La Restauració havia heretat, a més de la guerra carlista, una altra guerra a Cuba, iniciada el 1868 i que acabaria una dècada després, anomenada dels *Deu Anys*. I encara el 1879 seria esclafat un nou intent insurreccional de les capes més humils de la població autòctona i que se la coneix com la *Guerra Chiquita*, que fou breu però sagnant. En aquest darrer aixecament ja hi participà un jove literat i llicenciat en lleis que es deia José Martí - un cubà fill d'immigrants, d'ascendència valenciana i canària, el qual esdevindria l'ideòleg de la revolució cubana. Aquestes guerres tindrien dues conseqüències fonamentals: la primera donar un gran impuls al nacionalisme cubà i la segona refermar la penetració econòmica dels EUA. El gran historiador cubà Manuel Moreno

Franginals - d'ascendència catalana i mataronina - ha dit al referent a això que: «Las cifras estadísticas de la década de 1880 son decisivas: Cuba exportó anualmente a Estados Unidos más del 80 por ciento de sus azúcares y a partir de 1891 más del 90 por ciento.» La política de Madrid era un llast per Cuba, el qual ens permet fer un cert paral·lelisme amb Catalunya.

Catalunya: 8 zones militars

A finals del segle XIX Catalunya estava dividida militarment en vuit zones. La província de Barcelona en tenia cinc: Barcelona ciutat amb 2, Mataró, Manresa i Vilafranca del Penedès. I les tres restants eren a Girona, Tarragona i Lleida.

Mataró era el cap de la Zona de Reclutament Número 4 i tenia també Caserna. Aquesta Zona comprenia les poblacions del Maresme, part del Vallès Oriental i Occidental, de la Selva i d'Osona. El Masnou, òbviament, hi pertanyia.

La redempció en metàl·lic

Al servei o a la guerra no hi anaven tots els joves aptes. Hom podia optar per la redempció en metàl·lic. Què era en realitat? La redempció en metàl·lic - vigent des de l'any 1837 - era una de les lleis més discriminatòries i injustes. Per 1.500 pessetes (2.000 els darrers 10 dies abans d'incorporar-se a files) hom es podia lliurar de fer el servei militar i d'anar a la guerra. Una oportunitat a l'abast - llavors - només de les famílies benestants que podien fer front a aquesta quantitat. Hi havia empreses que oferien una assegurança (en base a una aportació mensual durant anys i poder liquidar l'import de la redempció). Alguns industrials avançaven els diners a treballadors de la seva empresa i conservaven així la mà d'obra qualificada. Per tot això, els partits i sindicats d'esquerres en deien pestes al·legant que, la guerra, la feien els fills dels obrers, mentre que els rics - que s'omplien la boca defensant la integritat territorial d'Espanya - lliuraven els seus fills d'anar-hi.

La comarca del Maresme, l'any 1897, tenia 71.838 habitants. La ciutat de Mataró fregava els vint-mil (19.918), seguida de lluny per Arenys de Mar (4.621), Calella (4.289), Malgrat de Mar (3.736), el Masnou (3.382), Vilassar de Dalt (3.050), Arenys de Munt (3.094). I Canet de Mar, Vilassar de Mar, Tordera, Tiana i Premià de Mar, no arribaven als tres mil habitants.

Aquell final del segle XIX no va ser gaire favorable, econòmicament parlant, per a la

nostra comarca. La construcció naval a les drassanes emmudí a causa de l'adaptació del vapor per a la propulsió de naus en lloc de la vela. Al camp, la fil·loxera, arruïnà les vinyes mentre que la glaçada històrica del 91 ho feu amb els tarongers. La mateixa indústria que, a causa del tancament de filatures i fàbriques de teixits a la plana, s'havia orientat cap a la fabricació de gènere de punt i mitgeria, viuria dies de crisi amb les pèrdues dels mercats d'ultramar on exportava una part important de la seva producció.

Feta aquesta introducció passem a exposar quines foren algunes de les repercussions que es produïren al Masnou al llarg dels anys que durà la Guerra de Cuba i que hem recopilat, fonamentalment, dels Llibres d'Acords de l'Ajuntament del Masnou i de les publicacions comarcals com el *Diario de Mataró y la Comarca* i de *La Costa de Llevant*, de Canet de Mar.

1895

ESCLATA LA TERCERA GUERRA CUBANA

D'aquest any hi ha tres dates a destacar referents a la guerra:

1a. 24 de febrer. Inici de la guerra.

2a. 30 de març. Nomenament del general Arsenio Martínez Campos com a Capità General de Cuba.

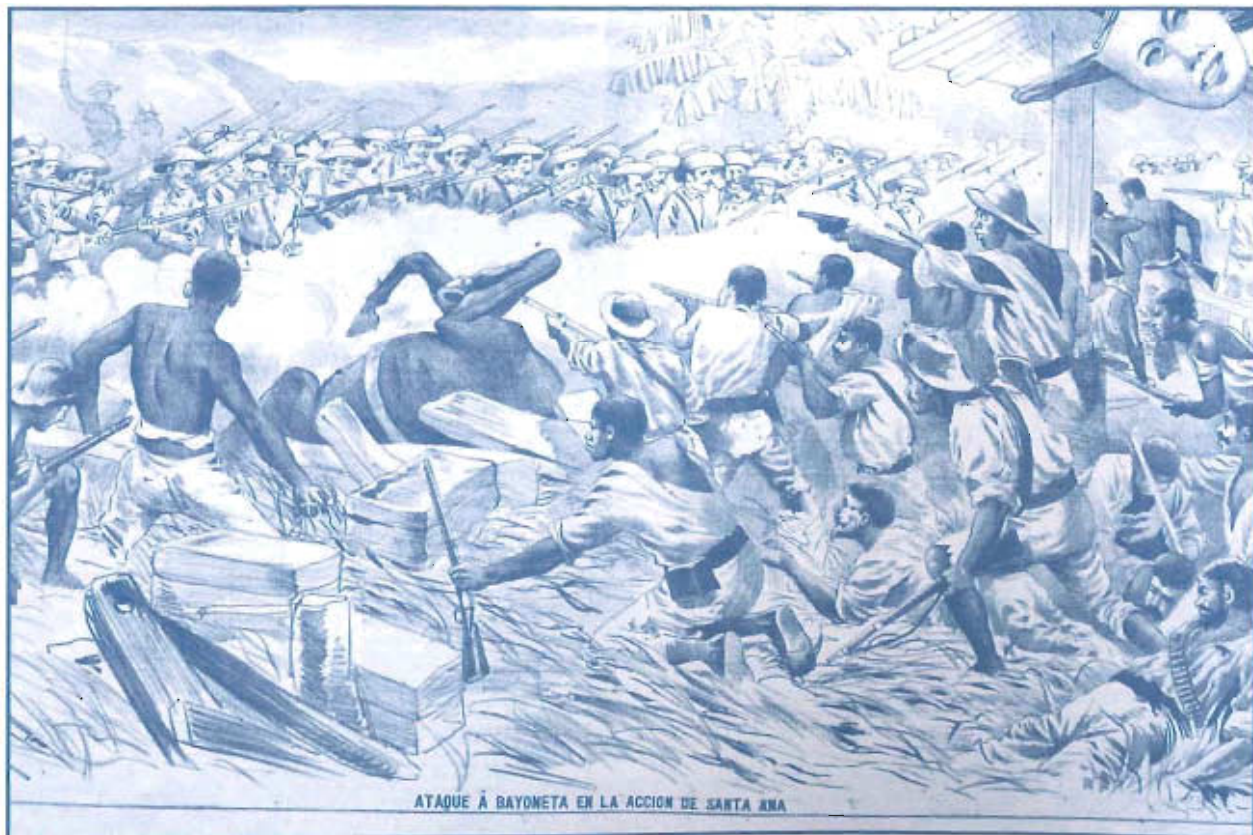
3a. 19 de maig. Mort, en combat, de José Martí, líder dels insurrectes.

Quan esclatà la guerra a finals de l'hivern eren molts els espanyols que creien que aquella nova confrontació bèl·lica no duraria gaire i hom posà tota la confiança en mans del prestigiós general Arsenio Martínez Campos, que ja havia acabat amb la guerra dels *Deu Anys*. La mort, prematura, del líder cubà José Martí, al camp de batalla, faria concebre falses expectatives respecte al desenvolupament del conflicte.

Del Masnou del 1895 podem dir que tenia 3.271 habitants, segons les dades del padró d'aquell any publicades al Llibre d'Acords. La distribució per districtes era la següent:

Distrito 1.º		Distrito 2.º	
Vecinos	559	Vecinos	473
Domiciliados	1.173	Domiciliados	1.036
Transeuntes	21	Transeuntes	9 ^v

L'Ajuntament del Masnou estava presidit per Agustí Maristany i Sensat que seria rellevat, l'1

ATAQUE A BAYONETA EN LA ACCION DE SANTA ANA

de juliol del mateix any, per Josep Martí i Maristany.

Al 1895 a la Zona de Reclutament de Mataró hi havia 1384 reclutes: 993 destinats a la Península i 391 a Ultramar (Cuba, Puerto Rico o Filipines)

Els redimits en metàl·lic de la zona foren 553 que van ingressar a les arques d'Hisenda, un total de 829.500 pessetes.

Del Masnou hi havia 36 joves, dels quals 2 serien declarats pròfugs. (La relació nominal de tots ells l'oferim més endavant).

El 24 de febrer, l'Ajuntament de la vila celebraria un ple municipal extraordinari dedicat exclusivament a tractar de les excepcions que els interessats havien presentat - per no fer o, com a mínim, ajornar el servei militar -, i: << que quedaron pendientes de recurso en el acto de clasificación y declaración de soldados celebradas en 10 de febrero .../... y al mismo tiempo las de los mozos de los tres reemplazos anteriores...>>^y

La relació nominal dels mossos afectats i la causa per la qual serien apartats temporalment de fer el servei militar fou:

Relació:

Nom	Causa
Joaquín Feu Bigas	Inútil
José Galbany Alsina	PR*
José Ballester Marfá	SC/RD**
José Galbany Alsina	id.
Juan Jurio! Sarriera	"
Gabriel Pagès Simon	"
Gerónimo Pla Maristany	"
Joaquín Feu Bigas	PR
Jaime Ichart Ballester	Excepció
Bartolomé Mas Argemon	"
Antonio Sanjuan Pous	"
Joaquín Torelló Feliu	"
REVISIONS 1893	
Francisco Carreras Gual	"
Pedro Martí Oliver	"
Isidro Ramentol Ramentol	"
Isidro Sanjuan Pla	"
REVISIONS 1892	
Ramon Alsina Maristany	"
Juan Codina Matons	"
Gaspar Creixell Matas	"
Gregorio Feu Pagès	"
José Giralt Nunell	"
Jaime Matas Pagès	"
José Millet Isern	"
José Roca Bosch	"

* PR Pendient Reconeixement

** SC/RD "Soldado Condicional o Recluta en Depósito"

(Les al·legacions més comunes eren les de pobresa, tenir els pares grans i/o impeditos, un germà a l'exèrcit, etcètera.) La darrera paraula, però, la tenia la Comissió Mixta Provincial.

Pel mes de setembre la corporació municipal prenia un acord, que ben segur seria impopular, en negar-se a augmentar la quantitat destinada a ajudar econòmicament els familiars dels que estaven fent la guerra i que, per tant, no havien pogut pagar les 1500 pessetes que costava la redempció en metàl·lic. L'acord textualment deia que la corporació es trobava: << [...] impossibilitada de destinar cantidad alguna para aumento de socorros á las familias necesitadas de los reservistas del año 1895, acuerdo que á este Ayuntamiento le impone su apurada situación económica, afligida además en la actualidad con la obligación de tener que satisfacer al tesoro antes de terminar el corriente año, sumas cuantiosas procedentes de deudas y atrasos. >>³⁰

ILUSTRACION DE LA GUERRA DE CUBA

Barcelona IX de Julio de 1896

Número suelto: **10 céntimos**
SE PUEDE UNA VEZ A LA SEMANA

Año 1	PRECIO DE SUSCRIPCIÓN Por trimestre Ptas. 270 Por semestre 540 Por año 1080	REDACCIÓN Y ADMINISTRACIÓN DISTRIBUCIÓN, NUMÉROS 426, 1.ª, 1.ª BARCELONA	Se vende suelto a precio convencional. Todo lo pagar adelantado. La correspondencia dirigirse al Administrador.
			Núm. 21

Impresiones de la octava

En esta octava se publican los artículos que han sido enviados al concurso de la octava de la guerra de Cuba, y que han sido juzgados por el jurado de la octava. Los artículos que han sido juzgados por el jurado de la octava, y que han sido publicados en esta octava, son los siguientes: ...

El total de los artículos que han sido publicados en esta octava, es de 108. ...

El total de los artículos que han sido publicados en esta octava, es de 108. ...

1896

EL CONFLICTE S'AGREUJA

Tres dates a retenir d'aquest any:

- 1a. 20 de gener. Dimissió de Martínez Campos i nomenament del general Valeriano Weyler, com a nou capità General de Cuba.
- 2a. Octubre. Esclata la insurrecció a Filipines.
- 3a. 7 de desembre. Mort del dirigent insurrecte Antonio Maceo.

El govern de Madrid decidí endurir la seva política respecte als insurrectes. Es pensaven que la mà dura del general mallorquí Valeriano Weyler acabaria en poques setmanes la insurrecció - que cada cop era més esmunyedissa - encara que fos amb l'alt cost humà de la "reconcentració" dels camperols a zones controlades per les tropes espanyoles. A partir d'octubre esclataria un nou focus insurreccional a milers de quilòmetres de Madrid i de Cuba: a les Filipines. La població espanyola s'impacientava perquè el final promès no arribava i a sobre la situació es complicava cada cop més.

L'Ajuntament del Masnou, pel mes de maig, aprovava un pressupost ordinari que pujava a

61.477,50 pessetes.^{vii}

Pel que fa a l'allistament dels joves de la població que s'havien d'incorporar a files arribà a la xifra de 22 en total. D'aquest any tan sols n'hem detectat un pífug.

I com cada any, la Corporació, pel febrer, procedí a la Classificació definitiva de mossos útils del reemplaçament del 1896 i a la revisió excepcions que quedarien reduïdes a quinze:

Nom	Causa
Francisco Alsina Bosch	SC/RD
Pedro Beltran Mora	"
José Calvo Sala	"
Francisco Comerma Cunill	exclos
Antonio Rosés Comas	SC/RD
José Ballester Marfá (1895)	SR
José Galbany Alsina	"
Juan Juliol Sarriera	"
Gabriel Pagès Simon	"
Jaime Ichart Ballester (1894)	"
Pedro Marí Olivé	"
Isidro Ramentol Ramentol	"
Isidro Sanjuan Pla	"
Juan Vendrell Bosch	exclos
Jaime Vidal Bruy	" ^{viii}

* SR (Subsistente la reclamación)

La plaça d'Ocata

L'alcalde, Josep Martí Maristany, en el ple celebrat el mes de juliol del 1896, proposà dedicar la Plaça d'Ocata al Marquès de Comillas en agraïment a la seva col·laboració a la Guerra de Cuba a través dels vapors de la seva Companyia Transatlàntica. El 1r. Tinent d'Alcalde Artur Raspall i Suñol s'hi oposà al·legant que calia consultar abans el veïnat. Finalment la proposta seria retirada i no se'n parlaria més.^{ix}

"Amor de mare"

Al Masnou es donà un cas d'aquells que mereixen titular-se "Amor de mare" i que bo i el laconisme del llenguatge oficial, traspua l'esperit maternal davant d'una situació límit com era aquella, gràcies a la informació apareguda al Llibre d'Acords. Francesca Fàbregas Pla, la mare del pròfug Domènec Rosés Fàbregas, hipotecà la seva casa del carrer Sant Rafael núm. 20: << con el objeto de garantir á la Municipalidad de esta villa [...] la responsabilidad que pudiera caberle a Domingo Rosés Fàbregas quien emprendia viaje para el extranjero por razón del servicio militar á que en un tiempo vendria obligado.>> La corporació del Masnou es faria enrere en la seva inicial declaració de pròfug i acceptant que: << procede acceder a la solicitud.>>^x

1897

ASSASSINAT DE CÁNOVAS I CANVI DE POLÍTICA

D'aquest any hi ha una dada important a retenir:
8 d'agost. És assassinat el president del govern espanyol Antonio Cánovas del Castillo. El substitueix Práxedes Mateo Sagasta que faria un canvi de 180 graus en la política a Cuba.

La data del 8 d'agost marcaria un abans i un després del tarannà del conflicte insurreccional a Cuba. La mort, tràgica, de Cánovas del Castillo significà la seva desaparició física i amb ell la política de mà dura que havia encarregat a Weyler. Práxedes Mateo Sagasta el succeí al capdavant del govern que destituïria el general Weyler i oferiria l'autonomia a Cuba i Puerto Rico. Era, però, massa tard.

Pel que fa a la vida local, al Masnou, destaquem dos esdeveniments de signe ben

diferent que tindrien lloc aquell any. El primer de caràcter polític amb el canvi d'alcalde. I el segon de caire cultural i catalanista amb l'actuació de l'Orfeó Català.

Pel que fa al primer, en la "Sesión inaugural 1ª de Julio" hi hauria canvi al front de la corporació en ser elegit, pels membres del consistori, un nou alcalde en la persona de Pau Estapé Maristany.^{xi}

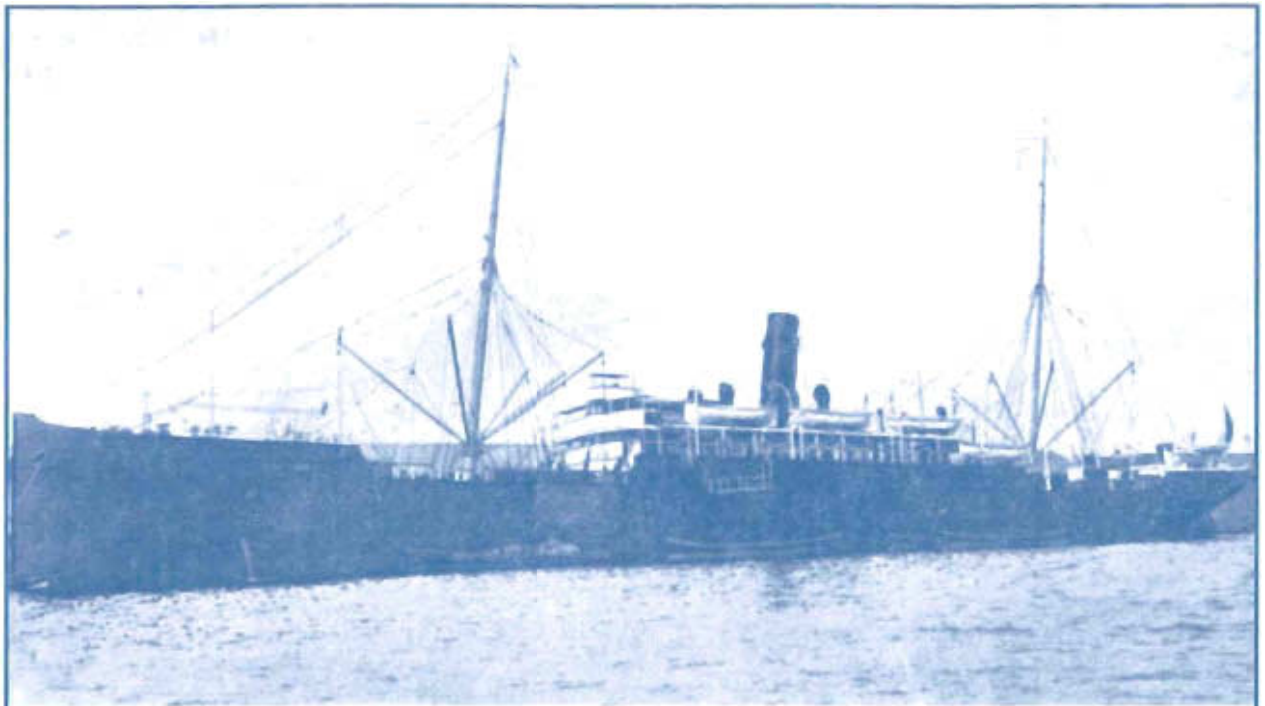
L'Orfeó Català al Masnou

El jove i prestigiós Orfeó Català - fundat el 1891 pel masnoví Lluís Millet i el mestre Amadeu Vives - actuaria al Masnou aconseguint un èxit clamorós tant en l'àmbit estrictament musical com en el catalanista. El setmanari *La Costa de Llevant*, de Canet de Mar, se'n faria ressò abastament gràcies al corresponçal - anònim - de la població.

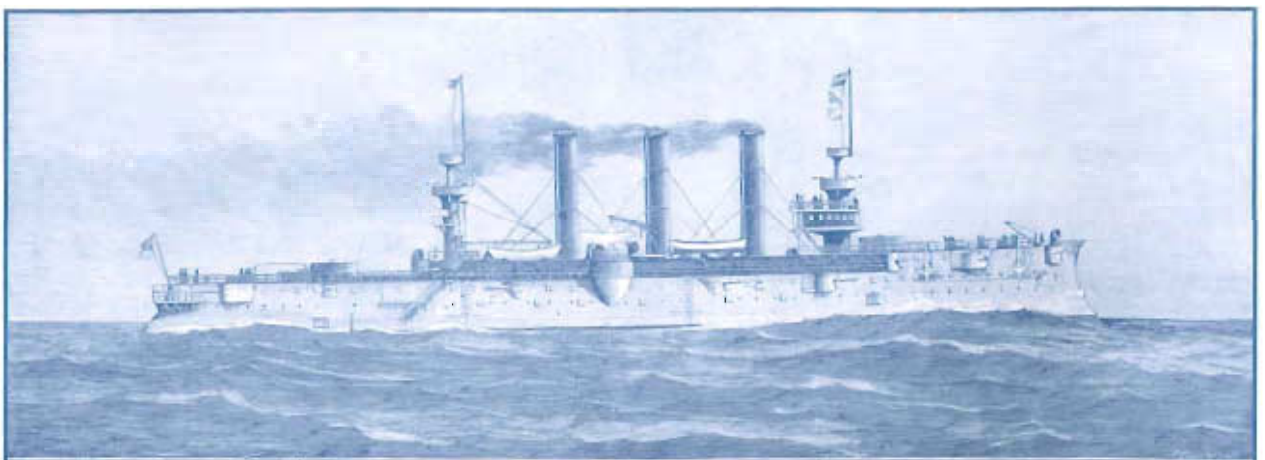
La crònica prèvia a la seva actuació - el diumenge 29 d'agost del 1897 - titulada "¡Benvingut sia!" començava dient: << Avuy diumenge, ab lo tren que arriba á nostra vila á las duas de la tarde, tindrém lo gust de saludar á la patriótica corporació de Barcelona l'*Orfeó Catalá* que tan admirablement dirigeix nostre bon amich y paysà En Lluís Millet y Pagés, gloria ja de l'art musical catalá.>>

A sa arribada en la estació d'Alella de Mar enarbolarà sa artística y prehuada senyera y tot seguit tota la Corporació composta de uns 150 individus, entre homes, senyoretas y noys, passarà a saludara en son domicili á D. Pau Estapé, entussiasta protector del *Orfeó*, seguint després la comitiva por lo *Camí-ral* pera fer cap en lo Teatro Circo ahont donará un selecte concert.>>^{xii}

Una setmana després el corresponçal del Masnou dedicaria tres denses pàgines glossant aquella efemèrides i de les quals fem un breu extracte: << Notable i espléndit fou la festa que'l diumenge passat tingué lloch en aquesta vila ab motiu de la vinguda del tan meritíssim *Orfeó Catalá* de Barcelona. Tota la població pot dirse que s'associá á aquest acte tant important, significant en la persona de son Director En Lluís Millet, las atencions de una vera simpatía de que n'es mereixedor en alt grau per las qualitats artístich-musicals de que Deu l'ha donat y ab major abundament per l'honor de contarlo entre sos fills. >>. Seguidament el cronista descriu l'arribada dels 150 membres de la coral i l'estada a la casa del senyor Pau Estapé on després d'un

Vapor "Montserrat" anomenat "El Catalán" que tingué molt de protagonisme contra el bloqueig de les tropes nord-americanes.

MARINA DE GUERRA DE LOS EE. UU. DE NORTE-AMÉRICA.—EL NUEVO CRUCERO «BROOKLYN».

Fuerza de sus motores, 12.000 caballos; andar máximo, 21 millas.

refrigeri, la interpretació de tres cançons i els parlaments de rigor es dirigiren en direcció a la Casa de la Vila: << Al passar per davant del Ateneu se feu al Orfeó una entusiasta ovació, per socis del mateix, de quals finestras tiravan branques y coronas de llorer y més al passar en Millet (soci honorari de dit Ateneu) en que la pluja fou mes espessa, com també el pas de la *Senyera*, (artística en alt grau) proferintse enardidors *Viscas* al Orfeó y á Catalunya, qu'eran respostos del fons del cor de tots los allí presents. >>

A la Casa de la Vila, hi habian aixecadas duas antenas ab medallons coronats de llorer y en qual centre s'hi llegia en un *Gloria al Orfeó Catalá* y en l'altre *Masnou á son fill Lluís Millet*. Remataban aquestas antenas ab gallardets catalans. >> Feta la visita protocol·lària a les autoritats i els parlaments corresponents tothom es traslladà al Teatre del Circo on es faria el concert - de tres parts - interpretant, entre d'altres, peces tan conegudes i entranyables com *La Balanguera*, *L'Emigrant*, *Lo noy de la mare*, *Lo cant dels Ocells*, *La bandera catalana* per acabar amb *Lo cant de la senyera*: << cant sublim y valent que respira patriotisme de bona lley desde son comens al fi. Son autor, lo mateix Millet, per calmar los forts aplaudiments tingué que fer repetir, acabant'l concert en mitj del mes gran entusiasmes y *Viscas* al Orfeó Catalá, al Masnou y á Catalunya y ab manifestos desitjos de tothom pera sentirlo mes vegadas y aviat al mentat Orfeó. >>

Poch després, en la estació d'Ocata una inmensa gentada despedia als orfeonistas, quedant donchs, depositada en la Casa de la Vila sa senyera per breus moments. Segons datos, se despatxaren en la taquilla de dita estació uns cinch cents bitllets pera Barcelona.>>

Al arrencar lo tren se repetian los *Viscas* del Circo afegintli's de ¡Visca l'Alcalde! y l'Ajuntament per la bona acullida que tan magna Corporació havia dipositat al Orfeó y'ls obsequis dirigits á son Director en particular. >>^{xiii}

Subscripcions a favor del Sanatori de la Creu Roja

L'arribada de repatriats, molts d'ells amb la salut precària a causa de les malalties tropicals, esperonà la Creu Roja de Barcelona a crear un sanatori a la ciutat comtal que s'obrí pel maig del 1896. El Masnou, a principis del 1897, s'hi mobilitzà a favor, organitzant dues subscripcions. Una d'escolar i una altra de

pública i, a més, una tómbola i balls. El setmanari canetenc *La Costa de Llevant* se'n feu ressò: << Suscripció escolar.- En la Escola pública i Col·legi de Sant Fernando, que dirigeixen respectivament los distingits professors Srs. Frederich Bosch y Esteve Rosés, s'ha verificat una suscripció á benefici dels soldats que lluytan contra'ls insurgents de Cuba y Filipinas, quals fondos recullits que son 19,80 ptas. á la primera y 14 l'altre, serán entregats á la Societat Barcelonesa d'Amichs de la Instrucció en destí al sanatori de la Creu Roja.

Molt nos plau comunicar novas com la present, puig ab ellas queda demostrat ab evidencia, que no en vá posseheixen los masnouhenchs l'honorós calificatiu de caritativ y humanitaris. >>^{xiv}

I la setmana següent informaria de la subscripció pública: << Segons tenia promés á mos apreciats llegidors vaig á donar compte dels actes portats á cap pera recullir fondos ab destí al Sanatori Provincial y Municipal de Barcelona, y per auxiliar als fills d'aquesta vila que tornin malalts, ferits ó inútils de las guerras de Cuba y Filipinas.

>> A las 9 el matí, del 2 del corrent, sortí de Casa la Vila, la comitiva pera portar á cap una qüestació per los carrers de la vila.

>> Obria la marxa un carro alegórich de gust esquisit y artístich, ahont onejava un penó dels colors nacionals ab lo lema: "Masnou á las víctimas de la guerra". Hi figurava també nostre escut primorosament pintat, rodejat del lema: "Déu es caritat".

>> Seguia després la Comissió organitzadora, que, com vaig dir, se componia de representacions de las Societats, presidida per nostre digne Alcalde, Sr. Rector, lo tinent d'Alcalde Sr. Arimón y lo Secretari Municipal.

>> Donava fi á la comitiva la banda del Assiò Naval que'executá diferents passos dobles durant lo trajecte que recorregué.

>> Varis joves ab una filantropia digna de tot encomi se prestaren desinteressadament á demanar caritat per las víctimas de las guerras, los quals vejeren coronats sos esforços, completament per la importancia de la cantitat recollida. >>^{xv}

>>I en el número següent s'informà globalment dels actes: << Caritat.- En la qüestació i balls

que van celebrar-se el 2 del corrent, en nostra vila, a benefici dels soldats ferits o malalts, que tornin de las guerres colonials, va recaudar-se la quantitat de 4056,90 ptas. divididas del modo següent:

Qüestació pública680,25
Balls191,50
Tómbola3100.-
Recaudat a la Iglesia85,15

>> Lo número de bitllets venuts a la Tómbola ascendiren a 12,400 y no 12,300 com vaig dir en ma última.

>> Los gastos ocasionats pera celebrar aytals festes han estat repartits y pagats en parts iguals per lo Magnífich Ajuntament y las societats Cassino de Masnou, Centre Coral y Ateneo.

Repetim, donchs, nostre humil aplauso a la comissió organitzadora per son zel y filantropia a fi de que resultés un acte lluhit é imponent a la vegada. >> ^{xvi}

El retorn de molts soldats malalts o ferits sensibilitzaren l'opinió pública, la qual per pal·liar aquella trista situació s'abocà - arreu del país - a col·laborar en actes benèfics com els que acabem de ressenyar.

Mossos exclosos de la lleva de 1897

De la relació de mossos de la lleva d'aquell any n'exclourien deu per defunció o per viure fora del Masnou i el nombre final seria de 38.

<u>Nom</u>	<u>Lloc</u>
Gerardo Sensat Millet	Viu a Barcelona
Jaime Rosés Vila	" "
Pedro Maristany Martí	" "
Juan Alsina Maristany	" "
Amadeo Tarrés Casals	viu a Premià de Mar
Pedro Pagés Rosés	Viu a Barcelona
Juan Lluch Solench	mort
José Gibernau Maristany	"
José Bentura Boet	"
Pedro Ramonet Antich	" ^{xvii}

Classificació i declaració de soldats ^{xviii}

En aquesta relació, tenim a la primera columna el nom i cognoms dels afectats, en la segona la causa al·legada i en la tercera la decisió per part de l'Ajuntament. La darrera paraula de tots els expedients, com ja hem dit, la tenia la Comissió Mixta Provincial de la qual desconexem els resultats.

<u>Nom</u>	<u>Causa</u>	<u>Decisió Excepció</u>
José Roca Coll	ET(1)	
Francisco Altafulla Solá	Pròfug	PRF(2)
José Solench Cluas	"	"
Carlos Maristany Monfuer	pendent recurs (PR)	Soldat
Juan Sanjuan Olivé	pròfug	PRF
José Oliver Sanmiguel	"	"
Francisco Capella Dalmau	PR(3)	
José Baralta Oliver	pròfug	PRF
José Miralpeix March	ET	ET
Francisco Pagès Fàbregas	pendent recurs	"
Francisco Matas Gorgollou	pròfug	PRF
Salvador Rosés Roses	"	"
Ramiro Estapé Mora	"	"
Pedro Ballester Duran	PR	SC(4)
Gabriel Muga Ramos	pròfug	PRF
Amado Bertrán Estapé	"	"
José Riera Forgas	ET	SC
Anselmo Roca Pacull	PR	"
Antonio Alsina Pagès	pròfug	PRF
Pedro Estapé Fàbregas	PR	SC
Gabriel Roca Pla	pròfug	PRF
	1896	
Francisco Alsina Bosch	PR	ET
Pedro Bertran Mora	PR	ET
	1895	
José Ballester Marfá	PR	SC
José Galbany Alsina	PR	SC
Juan Jurial Sarriera	PR	SC
Francisco Boutin Camps	PR	SC
Jaime Yetrat Ballester	PR	SC
Bartolomé Mas Argimon	PR	SC

(1) ET Exclòs Temporalment

(2) PRF Pròfug

(3) PR Pendent de Recurs

(4) SC Soldat Condicional

D'aquesta relació se'n destaca l'enorme increment de pròfugs^{xix} que a principis del 1897 - quan el país feia ja dos anys que estava empantanegat en la guerra - s'elevava a la xifra de 12. La seva prolongació i la manca d'una perspectiva clara del seu final eren dues raons, però n'hi havia més. La convicció personal o familiar de no voler anar a combatre i també el testimoniatge esfereïdor del que contaven els repatriats que retornaven - molts - malalts o mutilats. No cal dir que aquell increment de pròfugs i desertors fou general i davant d'aquella situació, el govern proferia amenaces de càstigs severs que acabaven enviant, els pobres que enxampaven, cap a Cuba. Els noms dels dotze pròfugs del Masnou es van confirmar en la sessió plenària que se celebrà el 15 d'abril, la relació dels quals trobareu més endavant.

* * *

1898

ANY CATASTRÒFIC

Les dades més remarcables de l'any que passaria a la història com el del *Desastre del 98* serien moltes i es produïren en forma de cascada o de dominó:

- 15 de febrer.** Explosió del creuer "Maine" dels EUA.
- 19 d'abril.** Inici de la Guerra amb els EUA.
- 1 de maig.** Xoc entre les esquadres espanyola i dels EUA a Filipines.
- 25 de maig.** Bloqueig americà de l'esquadra espanyola a Santiago de Cuba.
- 15 de juliol.** Capitulació d'Espanya.
- 24 de juliol.** Els EUA envaeixen Puerto Rico.
- 10 de desembre.** Firma Tractat de París. Cessió als EUA de Cuba, Filipines, les illes Guam i Puerto Rico.

L'any 1898, a tots nivells, seria catastròfic. També en el comarcal. Començà amb unes

grans inundacions, al llarg del mes de gener, que causarien greus problemes a tota la costa del Maresme i a bona part de Catalunya. L'explosió del vaixell "Maine" - atribuïda demagògicament pels americans a Espanya - desfermà l'enfrontament entre Espanya i els EUA que culminaria amb la desfeta espanyola i la pèrdua de les colònies d'Ultramar. La crisi econòmica que en derivà afectaria greument la indústria i l'agricultura del país i, lògicament, també la comarcal. L'atur, en conseqüència, s'incrementaria notablement. A la tardor, al bell mig d'aquell clima enrarit es commemoraria el 50è. aniversari del tren de Barcelona a Mataró, que passaria sense pena ni glòria. Finalment el retorn massiu dels repatriats, molts d'ells malalts, ferits o mutilats, faria d'aquell any un dels més tràgics i tristos.

Pel que fa al Masnou, l'Ajuntament, pel juny, aprovava el projecte de Pressupost Ordinari que pujà a les 61.830 pessetes, segons l'acord del 14 d' aquest mateix mes.^{xx}

Pel gener, com se solia fer cada any, l'Ajuntament - un ferm col·laborador en l'aplicació de la normativa castrense -, procedí a fer el cens per l'allistament dels joves. Entre els nats a l'any 1879, les incusions pertinents dels d'anys anteriors serien 36 joves. Pel 13 de febrer i segons l'acta de sorteig de mossos hi hauria les incusions i exclusions següents:

Inclusions

Francisco Grifol Abril
 Pedro Pallerols Madurell
 Juan Vilá Ruscalleda
 José Climent Corchs
 Jaime Abril Llinés
 Francisco Rique Bertran
 José Barba Escalas
 Bartolomé Galtés Recasens
 José Casals Roca
 Juan Duran Estapé
 Jaime Rosell Font
 José Ballalta Torrents
 José Bergalló Vila
 Jaime Bertran Miret
 Galo Pineda Cereceda
 Jaime Riera Estapé

Exclusions

Francisco Culell Nogués
 Daniel Cid Serret

La vara de mesurar

L'Ajuntament del Masnou tenia una vara de mesurar diferent segons qui en fos el peticionari. Això és el que passà a l'hora de concedir una subvenció destinada a una mateixa causa:

socórrer els pobles de la comarca afectats per les inundacions de principis d'any. La primera sol·licitud - denegada - va ser feta per l'"Associació Catalanista La Costa de Llevant", al·legant una mala situació econòmica: <<[...] sintiendo que su poco satisfactorio estado económico le prive de corresponder á lo pedido por la repetida Asociación...>> I tan sols quinze dies després aprovava concedir 100 pessetes a la Junta de Auxilios de la Provincia: << para los pueblos perjudicados por las inundaciones...>>^{xxii}

Decisió d'excepcions del 1898

A finals de març la corporació procedí a celebrar una sessió extraordinària a fi de decidir les excepcions dels soldats de la lleva d'aquell any i dels dos anteriors. La decisió final fou declarar Soldat Condicional o Recluta en Dipòsit els mossos següents:

Antonio Corchs Parull
Salvador Duran Roqueta
Pedro Basart Mirambell

1897

Carlos Maristany Monferrer
Francisco Pagés Fábregas
Pedro Ballester Duran
José Riera Forges
Anselmo Roca Pacull

Pedro Estapé Fábregas
Gerardo Cahué Manuel

1896

Francisco Alsina Bosch
Pedro Bertran Mora
José Ballester Marfá
José Galbany Alsina
Juan Juriol Sarriera
Gabriel Pagés Simon
Gerónimo Pla Maristany^{xxiii}

Pròfugs

I si l'any anterior foren 12 els joves pròfugs, els del 1898 sumarien 13 d'un total de 37. Les raons foren, ben segur, semblants a les de l'any anterior amb l'agreuement del conflicte bèl·lic, ara també amb els EUA, de conseqüències previsiblement molt negatives. El millor, en aquests casos, deuriem pensar els afectats i llurs famílies, era posar terra pel mig i anar-se'n a un país estranger.

"Subscripció Nacional"

La guerra era econòmicament ruïnosa i per això el govern de Madrid féu una crida a tot el país a fi de recaptar diners a través d'una "Subscripció Nacional". Segons dades del Ministeri de la Guerra es calculava que el manteniment econòmic de la guerra de Cuba amb 200.000 homes costava a prop de 50

milions de pessetes mensuals.^{xxiii} L'enfrontament militar amb els EUA no faria més que agreujar la situació.

L'aportació d'alguns ajuntaments del Maresme va ser:

Mataró	5.000	ptes.
Malgrat	500	ptes.
Pineda	100	ptes.
Argentona	75	ptes.
El Masnou	147,50	ptes.

L'Ajuntament del Masnou - a diferència de la resta de corporacions - optà per l'aportació personal dels seus membres en comptes de fer-ho de les arques municipals. L'Acord fou pres per cooperar: «con verdadero interés al mejor resultado de tan interesante cometido» que no era altre que el «fomento de la Marina y gastos de guerra.» >>

Les aportacions nominals foren les següents:

Sr. Alcalde presidente	D. Pablo Estapé	cien pesetas
Sr. Teniente 1º de Alcalde	D. José Bosch	cinco "
Sr. " 2º "	D. Tomas Alsina	cinco "
Sr. Concejal	D. Gerardo Coll	cinco "
Sr. " "	D. Miguel Amat	cinco "
Sr. " "	D. Tomás Gibernau	diez "
Sr. " "	D. Baldomero Comas	cinco "
Sr. " "	D. Eugenio Pujadas	cinco "
El Secretario	D. Miguel Carbó	siete y media

A més, l'Ajuntament acordaria «[...] que se comunique á los demás empleados de todas clases de este Municipio para que manifiesten si desean contribuir á esta suscripción y por qué cantidad.» >>^{xxiv}

En "Paradero desconocido"

En el mateix document que acabem de citar es feia constar les dades personals de quatre joves que no s'havien incorporat a files i que per aquest motiu foren classificats dins l'apartat de "paradero desconocido", segons l'article 69 del Reglament de la Llei de Llieves, i que foren els següents:

José Ballester Buquet (emigrà des de feia 15 anys a l'Havana.)

Lucas Roca Pacull. (Emigrà a Buenos Aires.)

Anselmo Roca Pacull

Pedro M. Cahué Canals (Emigrà a Montevideo.)

Festes majors sense autoritats

Els moments difícils pels que travessava el país van alterar moltes coses, entre d'altres,

algunes festes majors d'aquell estiu. Cal tenir present que tota la península vivia sota la psicosi d'una possible invasió peninsular o d'un bombardeig ianqui. La Creu Roja i algunes ordes religioses s'oferiren per col·laborar i ajudar els ferits en cas d'un bombardeig. Vegem el que passà al Masnou, Arenys de Mar, Mataró, Vilassar de Dalt i Vilassar de Mar.

L'Ajuntament del Masnou justificà el seu posicionament, que quedaria escrit al Llibre d'Acords, d'aquesta forma: «Ante la eventualidad de que siguiendo la costumbre se acuda á este Ayuntamiento para que secunde los festejos públicos profanos inherentes á la Fiesta Mayor de esta villa, que anualmente tienen lugar el día de San Pedro patrón titular de la misma: el Ayuntamiento considerando que hallándose la Nación en guerra con el extranjero y, por lo tanto, sufriendo las consecuencias que tal circunstancia acarrea á todos así en lo moral como en lo material, acuerda por unanimidad no cooperar por su parte en lo más mínimo á que dichos festejos se celebren en el presente año: y si llegase el caso de que algunos vecinos se propusieran celebrarlos, aconsejarles la inconveniencia é inoportunidad de ellos.» >>^{xv}

Una setmana més tard acordava, però, subvencionar amb 75 pessetes el cost de les festes religioses del dia St. Pere a l'Església Parroquial, a càrrec del capítol de "Funciones y Festejos". [A Arenys de Mar, Mataró, Vilassar de Dalt i Vilassar de Mar, es prendrien acords semblants.]

Però, malgrat l'acord de l'Ajuntament, la Festa Major del Masnou se celebrà. I així ho recollia *La Costa de Llevant*: <<

Festa major.- A causa de las críticas i excepcionals circumstancies que'atravessa nostra desventurada nació, se deixá correr lo celebrar nostra festa major en un espayós envelat com venía fentse desde temps immemorial, á fi d'evitar gastos y dispendis, que en part se veyan compensats per la gran affluencia de forasters, puig ja se sab que tots més o menos deixavan algun diner á la vila.

>> Donchs bé, aquest any, á més de las funciones relligiosas que se celebraren ab la mateixa pompa qu'altres anys, fent constar de passada que lo predicador Dr. Estebanell [...] se feu admirar ab justícia de tot lo poble per sa brillant frasseología y elegants y vigorosos conceptes ab que maissá sos notabilíssims

sermons. [...]

>> Ademés, tinguerem en lo café La Familiar balls ab orquesta [...], ball al Circo [...] y ball al Centre Coral [...]. En una paraula *tres balls, tres orquestas*.>>^{xvii}

Oferiment de la Creu Roja

Dins d'aquell clima de temor a una invasió o bombardeig, com hem dit, la Creu Roja oferiria els seus serveis per si fessin falta. A finals de juliol l'Ajuntament se'n faria ressò deixant-ne constància al Llibre d'Acords: << A continuació se leyó un atento oficio de la comisió de la Cruz Roja de la ciudad de Mataró ofreciendo todo su concurso a este Ayuntamiento y cuantos medios de socorro dispone en la actualidad en el desgraciado caso de que por razón de guerra ó por otra cualquiera calamidad pública, se hicieren necesarios en esta población sus servicios. El Ayuntamiento quedó enterado acordando quede asignado en acta el sentimiento de gratitud hacia la Cruz Roja por sus espontáneos y dignos ofrecimientos comunicándolo así á la expresada corporación. >>^{xviii}

A Mataró les Religioses Concepcionistes oferiren la seva seu per instal·lar-hi un hospital de sang de la Creu Roja en cas de necessitat.

Captes a favor dels repatriats

La guerra de Cuba fou el revulsiu perquè la Creu Roja de Mataró sortís d'un parèntesi de tres anys de molt poca activitat. La imperiosa necessitat d'atendre els repatriats i a remolc de l'embranchida de la Comissió Provincial, els nous directius de la delegació local es posarien a l'alçada de les circumstàncies. Les despeses que provocaria aquella creixent necessitat d'atenció humana i sanitària féu que s'organitzessin recaptés per a alguns dels pobles de la comarca.

La primera tindria lloc el diumenge dia 17 de juliol, a Vilassar de Dalt i a Vilassar de Mar. El diumenge següent, dia 24, es faria el mateix al Masnou i a Premià de Mar. Pel mes d'agost, el diumenge dia 22, li tocava el torn a Arenys de Mar i a Caldes d'Estrac i el 2 de setembre la recapta es féu a la vila d'Argentona. Posteriorment també se'n farien a Sant Esteve de Palautordera i a Sant Andreu de Llavaneres. Vegem com anà la que se celebrà al Masnou.

La Creu Roja de Mataró enviaria una comunicació a l'Ajuntament del Masnou en la qual no sols sol·licitava el permís preceptiu per

fer una capta pública sinó que demanava la seva involucració. En el Llibre d'Acords quedà reflectida amb aquestes paraules: << Se leyó una comunicaci3n de la Comisi3n de la Cruz Roja del distrito de Matar3n dirigida a esta Alcaldía para la que, adem3s de pedir el debido permiso para verificar una cuestaci3n en esta villa el pr3ximo domingo día veinticuatro del actual, ruega a la Corporaci3n municipal se sirva concurrir á dicho acto é interesarse para que asistan tambi3n comisiones de las sociedades de recreo, con el fin de que el resultado del mismo sea beneficioso para los pobres soldados que regresen enfermos de Cuba y Filipinas; a cuyo filantr3pico objeto se destinar3n los fondos que se recauden. Enterado el Ayuntamiento y en vista del laudable prop3sito de la citada comisi3n de la Cruz Roja de Matar3n, ACUERDA designar una comisi3n compuesta del Sr. Alcalde y tres señores concejales, para unirse á la comitiva que recorra las calles de esta poblaci3n con el repetido objeto: aplaudiendo el que esta Alcaldía haya mostrado, como manifiesta haberlo hecho á las presidencias de todas las sociedades de recreo de esta localidad interes3ndoles su concurso. >>^{xviii}

I tal com estava previst la recapta es portà a

CABECILLA JOSE MACEDO

terme el dia senyalat: << El 24 del mismo mes (de juliol) previo acuerdo con las respectivas autoridades, se realizaron con el mismo orden é igual forma postulaciones en la villa de Masnou y en San Cristóbal de Premiá saliendo al frente del personal una Comisión compuesta de los indicados señores, á las cinco de la mañana, en carruaje, y entrando a las siete y media en la primera de aquellas poblaciones, donde se hallaba ya reunido un gran gentio, que aclamó a la comitiva.

>> Oida la Santa Misa en la Iglesia Parroquial, unióse al cortejo el Rd. Cura Párroco, en dirección a la Casa Consistorial, en la que se hallaban reunidos los señores Alcalde, Concejales y Secretario del Ayuntamiento, comisiones de sociedades, personas caracterizadas, el señor maestro de instrucción primaria y apreciables señoras y señoritas de la población.

>> El Sr. Alcalde saludó a "La Cruz Roja", en nombre de la villa, y acto seguido se dió principio á la cuestación, que terminó con un lunch, obsequio del municipio.>>^{xxix}

A la tarda, tal com estava previst, es faria la postulació a Premiá de Mar.

El setmanari *La Costa de Llevant* també se'n faria ressò, a la secció de Mataró, de com s'havia desenvolupat: << Diumenge passat dia 24 del corrent sortí altre comissió de "La Creu Roja" de nostra ciutat á fer una capta á las vehinas poblacions de Masnou y Premiá de Mar.

>> Las autoridades de abduas poblacions se portaren dignament secundant los fins lloables de la esmentada Associació. En la casa de la vila de Masnou se obsequiá á los comissionats ab un senzill refresch.

>> Lo resultat de la capta fou lo següent:

Masnou, 262,82 pesetas; Donatiu del Ajuntament de dita vila, 25.= Total: 287,82 pessetas.

Premiá de Mar., 121,71 pesetas; Donatiu del Ajuntament, 50; Idem del Ateneo, 25; Idem de La Amistat Obrera, 5,50 pesetas.-Total 202,21 pessetas.

>> Además alguns vehins oferiren draps, venas, desfilas y alguns altres efectes útils, á los quals se'ls indicá ho portessin á la casa de la

vila, pera després ser remés á nostra ciutat.

>> Es digne de alabansa la abnegació dels individus de La Creu Roja, que no reparan ab lo molt rigurós que es lo temps que llensan al carré en demanda de socorros per aliviar la trista sort de las víctimas de nostres guerres colonials.>>^{xxx}

Residència per a repatriats a "Can Quet"

Per a Espanya aquell estiu del 1898, a nivell militar, fou tràgic i humiliant. En quatre dies - els que van de l'1 de maig al 24 de juliol - perdria totes les possessions d'Ultramar: Filipines, Cuba i Puerto Rico. S'imposava una gran operació de retorn de les tropes de cents de milers de repatriats, molts amb la salut penjant d'un fil. Els mesos posteriors de la desfeta serien d'una tristor de les que fan història. Calia fer alguna cosa per pal·liar tant de dolor i alhora preservar la població receptiva de possibles contagis de malalties tropicals. I sorgiren improvisats sanatoris on posar en quarantena els infortunats repatriats. L'Ajuntament del Masnou va prendre les seves mesures: << Por el Presidente (Pablo Estapé Maristany, alcalde) dióse cuenta detallada al Ayuntamiento de las medidas adoptadas por la Alcaldía para asistir a los soldados repatriados que lleguen á esta población, conforme á los acuerdos tomados por la Junta Local de Sanidad en sesión de treintiuno del próximo pasado agosto, originados por las recientes disposiciones para el caso emanadas del Exmo. Sr. Gobernador Civil de la Provincia. El Ayuntamiento después del enterado acordó aprobar el compromiso contraído sobre alquiler de una casa separada del casco de la población que sirva como establecimiento de observación durante cinco días para los soldados hijos de esta villa que se repatrien procedentes de Ultramar. Igualmente aprobó las gratificaciones señaladas á tres vecinos que se han comprometido a prestar el servicio de enfermeros de dicho establecimiento. ACORDANDO también se adquieran algunas camas para atender á este servicio: APROBAR no solo lo realizado sino cuanto se practique para cumplir los acuerdos de la Junta de Sanidad tomados para este exclusivo objeto. >>^{xxxi}

A Mataró i a Arenys de Mar també s'habilitarien locals amb la mateixa finalitat.

Despeses

Durant els mesos d'octubre i novembre la corporació del Masnou aprovaria el pagament d'una sèrie de despeses relacionades amb els refugiats internats a Can Quet i que són les

següents:

<< A Oliva Maristany, por un trimestre de alquiler adelantado de la casa conocida por "Can Quel" que sirve para los refugiados: . . .31,25 ptas.

A Gerardo Pagés, Enrique Rosés Barba, Buenaventura Costa y Agustina Costa, por una cuenta de salarios como enfermeros organizados para cuidar á los soldados que regresen repatriados de Ultramar . . .40.50 ptas.

A Antonio Roig, por importe de las camas, pergones, colchones, mantas y sábanas vendidas para la casa de observación de soldados repatriados100.- ptas.

Al soldado repatriado enfermo José Colomé Rovira por tres días de socorro9.- ptas.

Al mismo (Juan Vidal) por varios efectos de cocina y demás para la Casa de soldados repatriados13,35 Ptas.

Un pròfug que estava en combat

A vegades, la burocràcia ocasionava situacions xocants, com la que li passà a un jove del Masnou a qui se li obriria un expedient de pròfug, quan en realitat es trobava combatent a Cuba. Es tractava de l'Antonio Gibernau Maristany al qual, com hem dit, se li obrí un expedient de pròfug: << por no haber comparecido ante la autoridad correspondiente de la isla de Cuba a pesar de haber sido citado por edictos publicados en el BO de Puerto Príncipe de seis de mayo último >>. Aquest acord es prenia el 18 d'octubre. Però pocs dies després, l'Ajuntament hauria de rectificar i el 29 de novembre acordava: << no hallar méritos para declarar prófugo al mozo... >> I finalment la Comissió Mixta Provincial, amb data del 3 de gener del 1899 deia que a: << Antonio Gibernau Maristany se tenga como soldado.../... por hallarse sirviendo en las filas del Ejército. >>^{xxxiii}

Nova negativa econòmica

A finals de l'any 1898 l'Ajuntament negaria el pa i la sal a la Creu Roja de Mataró en acordar no donar cap aportació per la tómbola al·legant: << [...] no poder hacer donativo alguno dados los gastos extraordinarios de beneficencia que le ha ocasionado y está motivando el preferente deber de auxiliar á los soldados repatriados hijos de esta villa, lo cual le impide distraer fondo alguno de beneficencia para los de fuera de ella. >>^{xxxiii}

1899

EL REDREÇAMENT

L'inici del 1899 en el context bèl·lic era molt proper a la data del Tractat de París - 10 desembre del 1898 - en què es formalitzà la pèrdua total de les darreres colònies de l'Imperi. La sensació de ressaca era ben present. I a Espanya [reduïda a la península] començaren a sorgir problemes derivats d'aquella derrota. Quan una guerra es perd es demanen responsabilitats i caps. Polítics i militars s'acusaven mútuament del *Desastre*. Els intel·lectuals espanyols marcaren la pauta. Les seves crítiques havien estat molt difoses i, en molts casos, han quedat com un exponent d'una generació, la del 98, que, per un cantó, manifestà el pessimisme sobre les condicions històriques d'Espanya, i en segon lloc, un desig de regeneració política del país. La Restauració entrà en crisi.

Acabades les guerres de Cuba i Filipines, el país, la ciutat i la comarca anirien recuperant el seu pols habitual. El *Desastre del 98* s'havia acabat i ara calia fer front al segle XX a punt d'estrenar-se.

El pessimisme ho impregnava tot. Fins al punt de creure, alguns - el corresponsal de *La Costa de Llevant* en aquest cas - que al Masnou la crisi era més greu que enlloc: << Estem sufrint desde molt temps las consecuencias de la crissis que'atravessém; i això fá, que los pochos trabajos que tenim, y los queviures que son elevadísimos, fassin que nostre modo de viurer en aquesta localitat sia dificultosa; motiu per el qual resulta que'l pá de tres lliures lo paguém á 55 céntims de pesseta; la carn de bé, á 90 id; lo cuarteró de sucre á 3 pessetas y mitja; la badella, de una pesseta á 1 pesseta y 40 céntims tersa; l'oli, á 4 pessetas y 40 céntims quartá; lo vi de la comarca de 8 á 9 duros la carga, y aixís per l'istil los demás comestibles. Dubtém que cap mes poble de la costa de Llevant, estigui en la situació nostra, y si no'ns venen mes elements de vida, res d'estrany seria que sufrissin una terrible crissis.>>^{xxxiv}

Al Maresme i en el terreny industrial, el gènere de punt hauria de fer front, a més dels estralls per la pèrdua de les colònies, a la competència de les indústries instal·lades als rius i importants empreses hagueren de tancar. Malgrat tot, la indústria del punt féu un esforç renovant la maquinària. Calia mirar endavant.

El nacionalisme català i basc, per altra banda, aprofitaren aquella conjuntura per batre ales i començà a organitzar-se i a plantar cara a Madrid, emmirallant-se en l'experiència independentista cubana.

L'allistament de joves del Masnou per anar a fer el servei militar corresponents al Masnou donaria, fetes les exclusions pertinents, un total de 35. Els pròfugs, seguint la tònica d'anys anteriors continuaria en la línia ascendent.

La casa residència de Can Quet continuava generant despeses. Per això durant els plens de gener i de febrer s'aprovaria pagar les següents:

<< A Francisco Torrus, por efectos para la Casa de observación de repatriados . . . 28 ptas.

A Oliva Maristany, por un trimestre de alquiler de la expresada Casa [...] cuyo trimestre vence en . . . 31,21 ptas.

A Juan Matalí, por tres mantas de algodón para la Casa de observación para soldados repatriados . . . 21.- ptas.

A los tres enfermeros de la Casa de observación

[...] por la gratificación asignada durante el corriente mes . . . 46,50 ptas.

Al mismo (Antonio Font (o Jont) para medicamentos á soldados repatriados enfermos albergados a la Casa de Observación . . 8,50 ptas.

A Enrique Rosés por gratificación en los veintidós dias transcurridos por sus servicios de enfermero á soldados enfermos repatriados . . . 11.- ptas.

Pel mes de febrer l'Ajuntament en ple acordava fer efectiva una subvenció a l' Asilo Naval Español, de 50.- ptes. i pagar 25 pessetes: << A Pablo Terradas por un ataúd para el cadáver de un soldado repatriado pobre >>. ^{XXXV}

Repatriats, encara

Durant el primer mig any del 1899 l'arribada de repatriats seria abassegadora. Els vaixells - convertits en hospitals - no paraven d'anar i venir carregats de tropes que retornaven amb el cap cot i - molts - amb la salut perduda, a casa seva. Els mesos de gener i febrer *La Costa de Llevant* es féu ressò, per dues vegades, del retorn de repatriats del Masnou que per la seva càrrega emotiva, humana i àdhuc informativa, reproduïm: << Repatriats.- Fa alguns dias n'han arribat dos,

fills d'aquesta vila, en bastant bon estat de salut. Rebin la benvinguda més afectuosa y desitjém que rodejats de las sevas familias y amichs, puguin trovar un alivio á las moltas angunias y tribulacions que sabém han passat durant s'estancia en Cuba. >>^{xxxvi}

La segona nota, a més de dir-nos els noms dels tres repatriats de la vila que havien arribat, ens fa un breu balanç dels joves que anaren a fer la guerra i quants hi van perdre la vida: << Repatriats.- Dissapte de la setmana passada arribaren, procedents de Matanzas, los fills d'aquesta vila En Ventureta Rosés, en Martinet Vendrell y en Pepet Rosés, en bon estat de salut. Sian benvinguts.

Pera conservar la soberania de nostras colonias d'Ultramar, que al fi hem perdut de la manera mes ignominiosa, hi han pres part nou joves fills d'aquí, dels quals n'han mort solament dos. Los set restants corren per aquesta vila, en estat satisfactori; tant es aixís, que si no fos lo color groguench de sas caras, ni se notaria que s'haguessin mogut de sas llars, per anar á llunyanas terras.>>^{xxxvii}

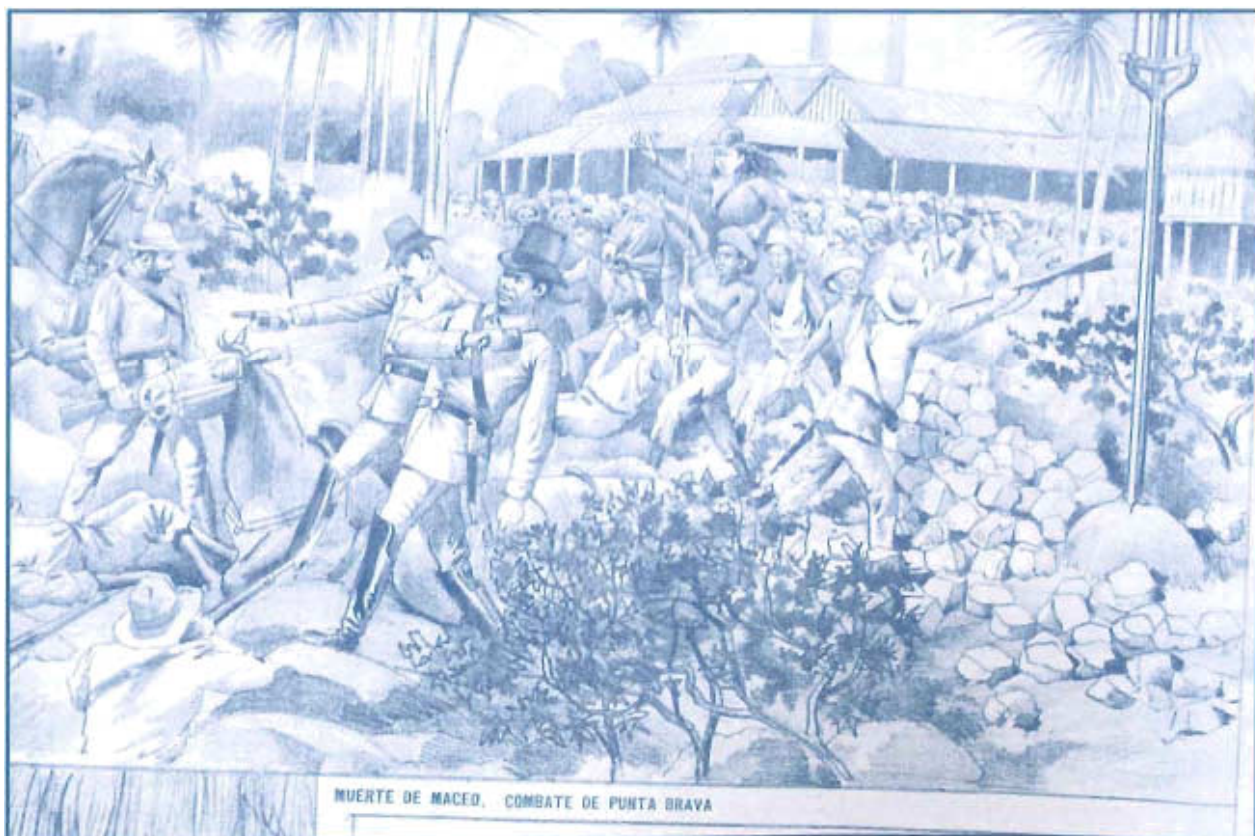
La "Sociedad Benéfica del Masnou"

Masnou a més de preocupar-se per l'arribada i atenció dels repatriats fills de la vila tenia altres

projectes de caràcter benèfic en què s'hi treballava des de feia temps; un dels quals era la creació d'un centre d'atenció per als més necessitats. A finals de gener s'aprovaria la proposta de reglament de la que s'anomenaria << Sociedad Benéfica del Masnou >> i de la qual Pere Guerau Maristany i Oliver en seria un mecenes.^{xxxviii}

La *Costa de Llevant*, pel juny de 1899, informaria els seus lectors de la seva inauguració, que fou el dia 19: << Ha quedat obert, si bé ab caràcter provisional, en lo carrer Sant Felip nº 17 (avans casa Sr. Botey) la Comunitat y oficinas de la "Casa Benéfica de Masnou". [...] Compta, actualment dita Institució ab quatre germanas Josephinas, qual número podrá aumentarse ó disminuirse segons las circunstancias ho aconsellin. Aquestas germanas, segons nota que s'ens ha proporcionat, prestaran serveys á domicili pera cuidar los malalts que ho soliciten. Dits serveys están dividits en vetllas de nit y de dia, haventse fixat la tarifa de sis rals per cada vetlla, pera cada germana; poguent anar á la casa del malalt, si aixís es creu suficient, una sola germana.

>> La "Casa Benéfica" admeterá algun qu'altre malalt, per esser cuydat en ella durant

s'enfermetat, no podent fersé l'admissió de malalts ab tota l'extensió deguda per la rahó de que com hávent dit aquesta instalació es provisional. >>>XXXIX

Més pròfugs

Com en els anys anteriors el nombre de joves que optaren per desertar i convertir-se en pròfugs superaria el 50% dels que els tocà fer el servei militar, bo i que la guerra havia acabat. La desmoralització era de tal magnitud que hom preferia buscar-se la vida en un altre indret i no perdre tres anys fent el servei militar.

A fi de veure d'una manera global les dades dels soldats reclutats i els pròfugs que hi va haver al Masnou des de l'any 1895 fins al 1899 podeu mirar la taula següent i a continuació la llista nominal de pròfugs:

ANY	TOTAL	PRÒFUGS
1895	36	3
1896	22	1
1897	38	12
1898	37	13
1899	34	20

Llista nominal de pròfugs:

- 1895: Ramiro Duran Galbany
Ezequiel Ribas Pagès
Francisco Sala Maristany
- 1897: Francisco Altafulla Sotà
José Solench Ciuas
Juan Sanjuan Olivé
José Oliver Sanmiguel
José Baralta Oliver
Francisco Matas Gorgollon
Salvador Rosés Rosés
Ramiro Estapé Mora
Gabriel Muga Ramos
Amado Bertran Estapé
Antonio Alsina Pagès
Gabriel Roca Pla
- 1898: José Casals Roca
Francisco Riqué Bertran
Lorenzo Curell Sampera
Juan Duran Estapé
Galo Pineda Cereceda
José Climent Corchs
José Bergalló Vila
Jaime Rosés Sanjuan
Juan Pla Russiñol
Jaime Rossell Font
Bartolomé Galtés Recasens
Juan Vilá Ruscalleda

Jaime Abril Llinés
 1899: Martín Sala Maristany
 Francisco Maristany Martí
 Jaime Colomé Creus
 Ezequiel Maristany Pagès
 Salvador Janer Riera
 Manuel Pagès Ferrer
 Buenaventura Alsina Millet
 José Terradas Capdevila
 Pedro Pla Maristany
 Salvador Vidal Battle
 Francisco Maristany Oliveras
 Joaquín Matas Oliveras
 Jaime Novell Vilallonga
 Cipriano Claus Isern
 Jaime Valldeneu Gibernau
 Félix Casals Casals
 Cipriano Montserrat Manich
 Juan Oliver Sanmiguel
 Domingo Marfany Bosch
 Joaquín Font Bosch

Font: AMM: Llibre d'Acords dels anys 1895v al 1899.

Pel març, l'Ajuntament celebraria una sessió extraordinària a fi d'acordar les excepcions en base a les sol·licituds presentades. La decisió final fou:

Excepcions del 1899

Jacinto Camps Silva	SC
Gumersindo Roca Coechs	SC
Antonio Corchs Pacull	SC
Pedro Basart Mirambell	SC
Carlos Maristany Masferrer	SC
Francisco Pagès Fàbregas	SC
Pedro Ballester Duran	SC
José Riera Gorgas	SC
Anselmo Roca Pacull	SC
Pedro Torradellas Sans	SC
Pedro Estapé Fàbregas	SC
Gerardo Cahué Manuel	SC
Francisco Alsina Bosch	SC ^{xl}

SC: Soldat Condicional

PERSONATGES

Manuel Deschamps, l'heroi

Recollir les peripècies i les proeses dels capitans de la marina mercant durant la guerra omplirien un llibre; però d'entre tots, el capità Manuel Deschamps fou qui s'emportà la palma.

Ell, capitanejant el vapor "Montserrat", va burlar, per dues vegades, el setge nord-americà de Cuba, cosa que el féu enormement popular a tota Espanya, el convertí en un heroi i en quasi un mite en una època en què el país n'estava tan mancat. Si el portem a aquestes pàgines és per la seva vinculació amb la nostra comarca on va viure i morir.

Perfil biogràfic

Manuel Deschamps Martínez va néixer a la Corunya l'any 1853. En acabar els seus estudis teòrics de Nàutica, el 1868, inicià les pràctiques de navegació. Quatre anys després, el 1872, ja era pilot i amb aquesta graduació comandà diversos velers. El 1878 ingressava a la "Compañía de Vapores de Antonio López" (que posteriorment seria la "Compañía Transatlántica Española"). Va ascendir al grau de capità, comandant vaixells de l'esmentada companyia. Es féu famós gràcies a haver trencat, per dues vegades, el bloqueig naval dels EUA a l'illa de Cuba, per la qual cosa fou condecorat. El 1910 comandà el transatlàntic "Alfonso XII" en què la Infanta Isabel efectuà un viatge representatiu a la República Argentina.

Fixà la seva residència a Caldetes on va morir: << fou precisament a la seva casa-torre de Caldetes, la "Villa Miramar", al passeig dels Anglesos, 12, on moria el diumenge 19 d'agost de 1923, a les 15,30 hores, segons acredita la seva esquela. Estava casat amb Josefa Senande (o Senante) Vega, i encara que no tenia fills vivia amb ells la seva neboda Maria Raquel Senante Bentureira. El capità Deschamps fou enterrat al nínxol número 133 del cementiri de Sant Vicenç de Montalt el dimarts 21 d'agost de 1923.>>^{xli}

Trencar el bloqueig

La proesa de trencar el setge naval dels EUA a l'illa de Cuba - i per dos cops en poc temps - fou, com hem dit, una proesa important però magnificada donades les circumstàncies per les quals passava el país que acabava de declarar la guerra als EUA. No oblidem que la miopia política de l'època - i els pèssim serveis d'espionatge - feien pensar que els nord-americans eren uns ineptes i poc destres en l'art de guerrear i de la qual cosa Espanya presumia d'una superioritat tècnica ancestral. El fet que un vaixell espanyol aconseguís burlar l'enemic fou motiu d'orgull i d'autocomplaença. Ressenyes d'aquestes dues proeses n'hi ha diverses que foren publicades de forma destacada a la premsa estatal de fa un segle i de les quals

n'hem seleccionat alguns fragments:

<< EL CAPITAN DEL "MONTSERRAT" >>

Amb aquest títol, la revista madrilenya *Ilustración Española y Americana*, publicava un extens article en què s'explica fil per randa i amb un llenguatge barroc i triomfalista la proesa del "Montserrat". Cal dir que la publicació li dedicà la portada on es veu una fotografia de Manuel Deschamps: <<Capitán del transatlántico "Montserrat" que burló el bloqueo de la costa de Cuba >>.

La crònica s'inicia amb la reproducció d'unes paraules pronunciades pel mateix Deschamps, abans de salpar, que ens mostren el seu tarannà bel·ligerant d'acord amb els moments que es vivia: << Llevo dos malas chocolateras pero llevo mucho peso en el fondo del buque y además muchísimo corazón, y lo que no pueda hacer con balas lo haré con una embestida.>>

<< Así, con esa gallardía, se expresaba el bravo marino antes de partir. Sus palabras fueron publicadas por la prensa, y la gente comentaba muy á gusto frases reveladoras de carácter tan varonil y enérgico.

>> Después de todo, habituados estamos los españoles á las más ardientes explosiones del sentimiento patrio, y ya no nos debe sorprender la entereza de nuestros marinos, ni la intrepidez de nuestros soldados.

>> La valentía y el arrojo son dones profusamente repartidos por la Naturaleza entre los hijos de esta tierra querida: y aquí, es preciso decirlo bien alto, ni se conoce el miedo, ni se calcula el peligro, ni se pierde la serenidad en los más críticos momentos.

La bizarría demostrada por el capitán del *Montserrat* es peculiar á todos los marinos que tripulan barcos, ya sean de guerra ó mercantes, en donde ondee la bandera gualda y roja.>>

Feta aquesta mítica descripció passem a descriure breument els dos cops en què el Montserrat burlà el bloqueig imposat pels EUA. El primer fou quan el vaixell salpà de Cadis, el 10 d'abril del 1898, carregat amb 500 soldats: << bastantes jefes y, oficiales, y gran cantidad de viveres, carbón y municiones.>> D'allí anà a les illes Canàries d'on sortia rumb a Amèrica el dia 14: << Su misión era delicadísima, las responsabilidades inmensas. La captura de la embarcación á sus órdenes por la escuadra

norteamericana, no hubiera constituido un vulgar apresamiento ó un acto más de piratería que añadir á los ya realizados por aquellos mercaderes sin escrúpulo, sino que hubiera significado una pérdida grande para la nación, que habia puesto á bordo del vapor á muchos de sus hijos y que le confiaba el transporte de numerosos pertrechos de guerra. >>

Aquells dies la premsa parlava abastament de les captures de vaixells per part de l'esquadra ianqui entre els quals, es deia, que hi havia el vapor "Montserrat". << Lo mismo se dijo por muchos periódicos de Europa que surten sus informaciones con telegramas de Washington y Key West.

>> En cambio, entre nosotros reinaba la tranquilidad más absoluta, conservándose intacta la fe en el éxito del esclarecido marino Deschamps. >>

>> [...] No tardó en recibirse un telegrama de un corresponsal que desde la Habana decia: "A mediodía vimos que llegaba un vapor de gran porté. Créese que es el *Montserrat*. Cuando llegaba cerca de la escuadra cambió de rumbo, alejándose perseguido por uno de los cruceros norteamericanos."

>> Y tampoco se hizo esperar la oficial confirmación de esta noticia, más halagadoramente expresada por el General Blanco en la siguiente forma: "El vapor *Montserrat* se presentó a la vista del Morro. La escuadra destacó un buque para impedir su entrada, y el *Montserrat* se vió obligado á hacerse á alta mar. Créese que ha podido burlar la persecución."

>> [...] No fueron vanas las esperanzas de los buenos españoles. El capitán Deschamps, procediendo heroicamente, salvó todos los obstáculos, y llevando por divisa el lema del antiguo crestón: "O encuentro camino ó me abro uno", atravesó la línea de fuego de los acorazados yankees, recorrió la costa occidental de la isla de Cuba, pasando por frente de Mariel y Bahía Honda, continuó por el Norte de la provincia de Pinar del Rio hasta dar la vuelta al cabo de San Antonio, y siguiendo inverso camino por la parte Sur de la gran Antilla, fondeó con toda felicidad en la bahia de Jagua, de la ciudad de Cienfuegos. >>^{xiii} Uns dies després, era el 6 de maig, emprendria el retorn a la península << con copiosa información confidencial y órdenes secretas [...] pasando

entre los caimanes y bancos del sur de Jamaica, escapó de la trampa del Caribe arribando a la Coruña el 20 de mayo. Tras ser recompensado con la cruz roja del Mérito Naval el 24, ocuparía la portada de la "Ilustración Española y Americana" del 30 de abril, con grandes elogios.>>^{xliii}

Un altre servei heroic

Dos mesos més tard, era el 15 de juliol, el "Montserrat" salpava novament de Cadis amb queviures i material de guerra: << El Capitán hizo la navegación con las debidas precauciones, haciendo la derrota por el Norte, con el fin de entrar en Cuba por el canal Nuevo de Bahama. Así navegó hasta el día 27, que, correspondiéndole la recalada al amanecer de dicho día, moderó marcha, parando durante ocho horas, para esperar el anochecer y no hacerse visible en los Canales. [...] Navegó toda la noche del 27 por los Canales de Providencia y Nuevo Bahama, hasta las dos de la tarde día 28, que fondeó en el Banco de Lago Sal, para esperar allí la noche. >> I enfilà rumb al port de Matanzas: < A las once y quince minutos avistaron por el través de babor un buque enemigo, que habiendo divisado también al *Montserrat*, empezó á hacerle un nutrido fuego de cañón, siendo en extremo difícil la situación

del buque perseguido. Tenía este la costa por estribor, a menos de dos millas de distancia, y el buque enemigo por babor le impedía la huida mar afuera, encontrándose prisionero en un estrecho paso, en el que las sombras de la noche y la dificultad de apreciar la distancia de la costa le ponían en el peligro de varar en ésta, si procuraba alejarse del enemigo, o de caer en poder de él, si navegando mar adentro se estrechaba entre ambos la distancia.

>> Sin vacilar, el Capitán Deschamps forzó la máquina a su máxima presión, continuando a toda velocidad hacia la boca del puerto de Matanzas, perseguido por el buque americano hasta la entrada del puerto, y temiendo que si hacía a los vigías las señales convenidas para ser reconocido, pudieran estas servir de blanco a los cañones enemigos, los suprimió, sufriendo el riesgo de ser víctima de las baterías avanzadas españolas. A media noche fondeó en la bahía de Matanzas, que en la mañana del 29, quedó bloqueada por un acorazado y varios cruceros.>>

Aquella nova proesa li valgué a Deschamps el nomenament de Capità Efectiu, per part de la Companyia Transatlàntica i una recompensa en metàl·lic per a tota la tripulació. La ciutat de

Cienfuegos li regalà un rellotge d'or i també: << una valiosa medalla de oro con la siguiente inscripció: "Al experto y valiente Capitán del vapor *Montserrat* don Manuel Deschamps, en conmemoración de su segundo arribo a Cuba, burlando el bloqueo americano", y en su reverso: "El ejército y Voluntarios de Matanzas. 28 julio 1898.">>^{xliv}

Manuel Deschamps es convertia així en quasi una llegenda.

Gratificaciones

La Companyia Transatlàntica volgué compensar econòmicament a tots els membres de la tripulació, des del Capità fins a l'últim mariner segons el barem fet per l'empresa. De la documentació consultada al Museu Marítim els oferim un extracte que engloba tota l'oficialitat. Del primer cop que el "*Montserrat*" trencà el setge la llista fou la següent:

<< Relación de las gratificaciones distribuidas á la tripulación del vapor "*Montserrat*" por el viaje que forzando el bloqueo entró en Cienfuegos (26 abril 1898)

Empleos	Nombres	Cantidades (Ptes.)
Capitán	D. Manuel Deschamps	5.000
Capellán	D. Miguei Bennassart	750
Médico 1º	D. Rafael de Borja	750
Médico 2º	D. Enrique Robellat	750
Sobrecargo	D. Emilio Carricarte	1.375
" 2º	D. Francisco Fernández	375
1er. Oficia	D. Luís Sopedana	1.375
2º. "	D. Pablo Loredo	750
3º "	D. Vicente Galiana	750
Agregado	D. Antonio Duarte	125
Contramaestre	D. Nadal Noguerolas	650
2º "	D. Eulógio González	375
3º "	D. Antonio Sellés	250

I pel que fa a la segona vegada que es trencava el bloqueig, tres mesos després de l'anterior, la relació dels oficials gratificats fou:

"Relación de las gratificaciones distribuidas á la tripulación del vapor "*Montserrat*" por el viaje que forzando el bloqueo de Cuba entró en Matanzas (29 julio 1898)

Empleos	Nombres	Cantidades (Ptes.)
Capitán	D. Manuel Deschamps	5.000
Capellán	D. Antonio Danis	500

Médico 1º	D. Rafael de Borja	500
Médico 2º	D. Ricardo Figuerola	375
Sobrecargo	D. Francisco Fernández	1.250
1er. Oficial	D. Luís Sopedana	1.250
2º. "	D. Vicente Galiana	500
3º "	D. Francisco Díaz	375
Agregado	D. Antonio Duarte	150
Contramaestre	D. Nadal Noguerolas	250
2º "	D. Eulógio González	200
3º "	D. Juan Boet	200

Font: Museu Marítim de Barcelona. Arxivador C.T. Any 1898-1899 2.5.1./40.

El capità Salvador Maristany i Sensat

Salvador Maristany i Sensat, nat al Masnou el 10 d'octubre del 1853, és un altre dels noms il·lustres d'aquella època a causa de la seva participació - com a capità de la Marina Mercant - en la tasca de portar subministraments per a la tropa espanyola a Cuba burlant, també, el bloqueig marítim per part de la marina dels Estats Units.

L'any 1903 es presentà com a candidat de la Unió Catalanista pel districte de Mataró, en les

eleccions celebrades el 26 de maig d'aquell mateix any. Va quedar segon, darrere de Salvador Rius i Torres de la Lliga Regionalista.

Al setmanari *La Costa de Llevant* es publicà, poques setmanes abans de les eleccions esmentades, una biografia, de la qual, en reproduïm uns fragments:

<< Lo districte de Mataró ha sapigut trobar un candidat de la terra, un candidat que vegé la llum primera á la vila del Masnou lo dia 10 d'octubre de 1853. Te, donchs, ara, cinquant' anys y no ha sigut may polítich.

>> Dedicat á la marina, com los seus passats, després de fer los primers estudis á Catalunya va passar á un colégi de Frasa, á Toulouse, venint mes tart á completar la carrera de pilot á l'Escola de Náutica de Barcelona durant los anys de 1868 á 1870. Pilot de derrota en 1875, sencarrega de la polacra "Modesta", propietat del seu pare, fins que tres anys mes tart es nomenant capitá de la corbeta "Pablo Sensat" que va manar fins al 1884 fent ab ella diferents viatges als mars de la India, á la Xina y al Pacífich.

>> Posat al servey de la Companyia

Trasatlántica des d'aquell any, va ser destinat á fer estudis de tráfeh á las Filipinas, al continent Xino y á la India.

>> Mes tart va seguir aquells estudis per la América Central, del Sud (la part del Pacífich) servint de guia á la comissió espanyola que va anar á inspeccionar las obras del canal de Panamá.

>> En 1890 va ser nomenat ab carácter interí, per acabar de esserho en propietat, Inspector general de Navegació de la nomenada y poderosa companyia.

>> En aquest entremitx vingué la guerra de Cuba y encarregat de portar queviures á las tropas d'Espanya que's trovavan á l'isla bloquejadas, va sortir de Burdeos amb un barco francés y ab tot y'ls molts perills y grans dificultats que la cosa portava va desempenyar ab acert y fortuna aquella perillosa comanda, arrivant a Nuevitas y á Sagua la Grande sense cap contratemps.

>> Ultimament, l'any 1899, varen nomenarlo segon jefe de la administració general de la companyia de Tabacos de Filipinas á Manila, càrrech que va haver de deixar per, motius de

COMBATE DE GABRIEL

salut, retornant a la seva patria en 1900. [...] Pels seus serveys, allavoras de la guerra de Cuba'l govern, va distingir-lo ab las placas de 2ª classe del Mérit Militar y Naval.

>> Ara viu retirat en sa bonica vila nativa y d'allá lo treurá'l districte electoral de Mataró pera que porti la veu de aquests pobles que's daleixan per la moralisació administrativa dels seus ajuntaments y per la protecció de [que] s'han fet mereixedors per sas iniciativas y empenta.>>^{xlv}

El capità Isidre Isern i Fàbregas

Un altre fill il·lustre del Masnou que participà - indirectament - a la Guerra de Cuba, com a capità del vapor "Juan Forgas", fou el capità Isidre Isern i Fàbregas a qui hem d'agrair la redacció de les seves memòries com a oficial de la marina mercant d'on hom pot saber, de primera mà, les vicissituds per les quals hagué de passar durant l'esmentada guerra. Pel fet que als números 14 i 15 de LA ROCA DE XEIX, corresponents al setembre de 1997, es recullen les esmentades memòries ens estalvia de reproduir-les aquí tot recomanant - això sí - llegir-les ja que són d'un gran interès descriptiu i informatiu.

Conclusions

El Masnou, tal com hem intentat explicar en aquest treball, va viure en la seva pròpia carn les repercussions de la guerra de Cuba. La més dolorosa - sens dubte - fou la partença dels joves de la vila a la guerra i - molt especialment - la mort de dos d'ells.

En el decurs de la guerra hem vist com l'Ajuntament féu costat - com pràcticament tots els altres - al govern de Madrid i la seva política imperialista i bèl·lica: en la classificació i declaració de soldats; econòmicament a través de la seva aportació a la "Subscripció Nacional" o assistencial amb la creació d'una casa residència per als repatriats malalts.

Els masnovins participaren, econòmicament, en les diverses recaptas que s'organitzaren destinades a apaivagar els sofriments dels soldats en combat i de llurs familiars.

Hem vist, també, que el nombre de pròfugs augmentava espectacularment - seguint la tònica general - a mesura que la guerra es prolongava i es complicava i que la casa residència de Can Quet exercí una doble funcionalitat: per un cantó atendre els fills de la vila que retornaven

repatriats i per l'altre com a mesura preventiva per preservar la població de possibles contagis de les tan temudes malalties tropicals, el principal enemic de l'exèrcit espanyol.

I que, passada la guerra, calia superar les seves seqüeles i redreçar-se moral i econòmicament encarrilant el segle XX a punt d'estrenar.

Epíleg

I a tall d'epíleg d'aquest recull de fets i personatges relacionats amb la Guerra de Cuba i el Masnou, reproduïm un fragment de la portada de *La Costa de Llevant* del dia 4 de desembre del 1898, a punt de signar-se el Tractat de París, amb un títol ben expressiu i amb un final premonitori:

¡¡Consumatum Est!!

<< Per a la immensa majoria d'espanyols, foren populars les tres guerres, no volguent escoltar les veus del bon sentit que pregonaven acabar les dues primeres amb totes les concessions necessàries per a estalviar la tercera (EUA), que ens tenia que portar irremissiblement al desastre. No ho volgueren i en premi, aquí teniu la desdixada obra.

Els catalanistes i altres ben poquets espanyols, en forem acèrrims contraris a la guerra, i per això nos vejerem insultats i perseguits. Avui en lo dia de la desgràcia, ens sentim amb la consciència ben tranquila.

Vulga Déu que l'immens desastre obri les portes de la regeneració de la Pàtria Catalana.>>

- i Fradera, Josep M. "El comerç americà el segle XIX", dins de *El comerç entre Catalunya i Amèrica...* p. 117.
- ii Moreno Friginals, Manuel *Cuba España/España Cuba, historia común*. Columna. Barcelona, 1995, p. 268.
- iii Iglesias i Fort, Josep *La població del Maresme a la llum dels censos generals*. Accèssit del Premi Iluro 1968. Caixa d'Estalvis Laietana. Mataró, 1971, p. 136.
- iv AMM. Llibre d'Acords, 17 de març de 1895, foli 50.
- v AMM. Llibre d'Acords, 24 de febrer de 1895, foli 33.
- vi AMM. Llibre d'Acords, 5 de setembre de 1895, foli 27.
- vii AMM. Llibre d'Acords, 21 de maig de 1896, foli 81.
- viii AMM. Llibre d'Acords, 9 de febrer de 1896, foli 17.
- ix AMM. Llibre d'Acords, 16 de juliol de 1896, foli 105.
- x AMM. Llibre d'Acords 24 de setembre del 1896, foli 137.
- xi AMM. Llibre d'Acords, 1 de juliol del 1897, foli 120.
- xii *La Costa de Llevant*, 29 d'agost de 1897, p. 6.
- xiii *La Costa de Llevant*, 5 de setembre de 1897, p. 6,7 i 8.
- xiv *La Costa de Llevant*, 24 de gener de 1897, p. 9.
- xv *La Costa de Llevant*, 7 de febrer de 1897, p. 9.
- xvi *La Costa de Llevant*, 14 de febrer de 1897 p. 8.
- xvii AMM. Llibre d'Acords, 14 de gener de 1897, foli 2.
- xviii AMM. Llibre d'Acords, 7 de març de 1897, foli 37.
- xix Pròfug: el que fuig per escapar de l'acció de la justícia, per no servir en l'exèrcit.
- xx AMM. Llibre d'Acords, 14 de juny de 1897, foli 89.
- xxi AMM. Llibre d'Acords, 23 de febrer de 1898, foli 23.
- xxii AMM. Llibre d'Acords, 31 de març de 1898, foli 53.
- xxiii AMM. Diario de Mataró y la Comarca, 13 d'octubre de 1896, p. 2.
- xxiv AMM. Llibre d'Acords, 10 de maig de 1898, foli 75.
- xxv AMM. 14 de juny de 1898, foli 91.
- xxvi *La Costa de Llevant*, 10 de juliol de 1898, p. 7.
- xxvii AMM. Llibre d'Acords, 26 de juliol de 1898, foli 100.
- xxviii AMM. Llibre d'Acords, 19 d'agost de 1898, foli 99.
- xxix "Memòria" de la Creu Roja de Mataró, 1899, p. 8.
- xxx *La Costa de Llevant*, 31 de juliol de 1898, p. 11.
- xxxi AMM. Llibre d'Acords, 6 de setembre de 1898, foli 114.
- xxxii AMM. Llibre d'Acords, 3 de gener de 1899, foli 1.
- xxxiii AMM. Llibre d'Acords, 6 de desembre de 1898, foli 138.
- xxxiv *La Costa de Llevant*, 19 de març de 1899, p. 9.
- xxxv AMM. Llibre d'Acords, 24 de gener de 1899, foli 6.
- xxxvi *La Costa de Llevant*, 1 de gener de 1899, p. 6.
- xxxvii *La Costa de Llevant*, 5 de febrer de 1899, p. 7.
- xxxviii AMM. Llibre d'Acords, 31 de gener de 1899, foli 14.
- xxxix *La Costa de Llevant*, 25 de juny de 1899, p. 8.
- xl AMM. Llibre d'Acords, 5 de març de 1899, foli 28.
- xli *La Roca de Xeix*, números 11-12-13. El Masnou, setembre de 1996, p. 49.
- xlii *La Ilustración Española y Americana*, 30 d'abril de 1898, p. 254.
- xliii Llorca Baus, Carlos *La Compañía Trasatlántica en las campañas de Ultramar*. Ministerio de Marina, Madrid, 1990, p. 159.
- xliiv *Cien años de vida sobre el mar*, 1850-1950. Madrid, 1950, p. 93.
- xlv *La Costa de Llevant*, 19 d'abril de 1903, p. 3.

LA ILUSTRACIÓN DE LA GUERRA DE CUBA

El fet de portar a LA ROCA DE XEIX la publicació *Ilustración de la Guerra de Cuba* és gràcies a una donació particular, de més d'una trentena d'exemplars d'aquest setmanari, al Museu Municipal de Nàutica del Masnou. Aquest fet per si sol ja és important; però si afegim que probablement és la col·lecció amb més exemplars que hi ha, li dona encara més rellevància i justifica plenament que li dediquem la nostra atenció.

Feia un any que havia començat la Guerra de Cuba quan va aparèixer al mercat, el 29 de febrer de 1896, aquest setmanari editat a Barcelona, escrit en llengua castellana, amb el propòsit d'oferir a l'opinió pública un producte basat principalment en la seva informació gràfica a través de gravats - a les pàgines centrals - que dramatitzaven personatges o episodis de la guerra a la "Perla de les Antilles" i que posteriorment s'ampliaria amb la de les Filipines.

Per aquella època ja sortien excel·lents publicacions amb abundant informació gràfica. Destaquem *La Ilustración Española y Americana*, de Madrid - amb uns gravats d'extraordinària qualitat -, *La Campana de Gràcia*, *L'Esquella de la Torratxa* i *Pèl i Ploma*, de Barcelona. La característica que diferenciava la *Ilustración de la Guerra de Cuba* de les altres fou que la guerra a les Antilles era el leit motive, la raó de la seva existència; era, en resum, una revista de temàtica monogràfica i temporalment efímera.

El seu discurs ideològic era de clar suport a la política imperialista del govern de Madrid - com feien la gran majoria de publicacions i de partits polítics del país - encaminada a impedir la segregació de Cuba a través de la insurrecció. En determinats moments la revista es mostrà crítica amb certes actuacions o manifestacions tant dels governants com de diputats, militars i àdhuc amb el comandament militar de l'illa, abonant el sentir generalitzat de donar-li fi al

més aviat possible. Mai, però, qüestionà la intervenció militar en defensa de la integració territorial d'Espanya.

En el primer número, aparegut el 29 de febrer de 1896, no hi ha cap escrit de presentació que ens permeti saber el seu posicionament ideològic, ni la seva línia editorial. Tan sols surt una breu nota dirigida a la premsa que diu: «Cumpliendo un deber de cortesía y de compañerismo la *Ilustración de la Guerra de Cuba* dirige un afectuoso saludo a la prensa.»

La *Ilustración de la Guerra de Cuba*, que apareixia els dissabtes, es presentava en format de diari i tenia quatre pàgines.

Feta aquesta presentació passem a analitzar-ne, amb deteniment, les principals característiques com són la seva estructura, la capçalera i les principals seccions que la conformen.

L'estructura del setmanari era ben simple. La part més important eren les pàgines centrals on s'oferien els gravats sobre personatges o escenes relacionades amb la guerra. A la primera i a la quarta pàgina hi havia articles d'opinió, poesies, passatems i publicitat.

Dues capçaleres

La publicació, segons els exemplars consultats, va tenir dues capçaleres. La primera va aparèixer des del seu inici fins al número 33, del 10 d'octubre de 1896. Arran de la guerra a les Filipines se li canviaria el dibuix i el títol s'allargaria per englobar les dues guerres.

La primera capçalera - que ocupa el terç superior de la portada - és ben il·lustrativa del títol *Ilustración de la Guerra de Cuba*. Hi veiem al centre, i a primer terme, un militar espanyol correctament vestit i calçat que aguanta amb la mà esquerra la bandera espanyola mentre que, amb l'altra, dispara el revòlver contra un insurrecte negre, descamisat i descalç, que cau abatut. En segon terme hi ha soldats que apunten els fusells en actitud de combat. A l'esquerra hi veiem l'escut d'Espanya dins d'una orla d'estil modernista.

Quan esclatà la guerra a les Filipines - a la tardor de 1896 - es modificà el títol que a partir de llavors seria: *Ilustración de la guerra de Cuba y Filipinas*. I també es canvià el dibuix. En el centre hi veiem el soldat espanyol i l'insurrecte

amb la mateixa actitud i descripció que en la primera. La vegetació tropical - absent a l'anterior - hi és abundant. Al segon terme hi ha una fortificació que és atacada pels rebels, situats a la dreta, mentre que al cantó oposat s'hi veu l'exèrcit espanyol que la repel·leix. L'escut d'Espanya continua apareixent a la part inferior esquerra de la capçalera.

Principals seccions

A la primera pàgina hi ha dues seccions estables: la titulada "Impresiones de la octava" i "Nuestros grabados". La primera estava ubicada a sota mateix de la capçalera on es comenten tres o quatre fets, o declaracions, que s'han produït durant la setmana transcorreguda relacionats amb la guerra i els seus protagonistes.

L'altra secció estable, "Nuestros Grabados", tenia com a funció anunciar els dibuixos que hom trobaria en obrir les pàgines centrals i, també, informar sobre el seu contingut. Completen la pàgina articles d'opinió o poesies que, sovint, acabaven en la darrera pàgina.

L'opinió de Mamey

"Impresiones de la octava" que no va aparèixer fins al número 6 (4 d'abril de 1896), és una crònica on es barreja la informació i l'opinió. Val la pena analitzar-la ja que és, sens dubte, la de més contingut ideològic de la publicació i la que gaudeix de les preferències de la redacció. El seu autor, Candelario Mamey, a l'iniciar la seva columna ho faria d'una manera ben curiosa - i formal - << Al inaugurar mis tareas en este semanario, me estoy tentando la ropa, y me siento indeciso y vacilante, acerca de un detalle que no deja de tener su importancia [...] En el nombre del Padre, del Hijo y del Espiritu Santo, salud á todos nuestros lectores y que el demonio cargue con los insurrectos cubanos.>> Desconeixem qui era Candelario Mamey (que podria ser un pseudònim) però el cert és que la seva col·laboració marcava la tònica ideològica de la publicació.

Feta la salutació, a la qual ja ens hem referit, Mamey entraria en matèria amb una forta crítica - insultant - als polítics dels Estats Units (EUA) que ataven la guerra per interessos expansionistes: << Como el tifus, como la viruela, como la tuberculosis, la grosería es eminentemente contagiosa. Por poco que sus gérmenes encuentren un terreno algo abonado, se desarrollan de una manera lamentable.

>> Para terreno abonado no hay ningún otro cual el senado de Washington [...] sale allí cada botarate que con los más irrefutables ejemplos que la discusión y la cortesía son dos conceptos absolutamente antitéticos y que la política ha de ser forzosamente impolítica.>>

Dos meses més tard, pel juny, aquest mateix col·laborador s'enfrontava amb els qui aixecaven la veu contra el Capità General de Cuba Valeriano Weyler, el qual s'havia fet càrrec d'aquest lloc pel febrer anterior substituint al fracassat general Arsenio Martínez Campos: << Verdad es que el general Weyler lleva ya cuatro meses de mando en Cuba: pero el general Martínez Campos se pasó ahí nueve... y la verdad, también que con menos resultados que los obtenidos, siquiera sea parcialmente, por su sucesor. Lo justo y equitativo parece ser que se dé á Weyler, a fin de que pueda juzgársele imparcialmente, el mismo tiempo de mando que á su sucesor. >>

A finals d'aquell mateix mes, Mamey, en un to pessimista, es preguntava sota quin comandament estaria la tropa per l'octubre proper: << Parece que no tenemos bastantes soldados en Cuba, y que allá por Septiembre y Octubre vamos á mandar otros 50.000.

Perfectamente: y que con esos cincuenta mil se construyan y organicen tres ó cuatro trochas más de utilidad tan discutible como la de Mariel, pero que produce un efecto muy decorativo.

>> Eso es: que se envíen 50.000 para que pueda Antonio Maceo seguir paseándose por donde le de la real gana, y pueda también Máximo Gómez caer al frente de 5.000 mambises sobre columnas de mil españoles. Pero, en fin, si se cree necesario enviar ese número é importantísimo refuerzo, que se envíe; el interés de la patria ante todo.

>> Una sola cosa deseáramos saber ya que sabemos eso de los cincuenta mil hombres: ¿Quién los mandará? ¿Quién estará al frente de ese ejército formidable de ciento ochenta mil hombres que allá por otoño tendremos en Cuba? ¿El mismo general Weyler? >>»

Pel juliol, a quasi un any i mig de l'inici de la guerra, aflorava un problema que es faria endèmic a partir de llavors i que - junt amb les malalties - minaria la moral de la tropa: el retard de la liquidació de "los haberes" - la paga - dels soldats. És a dir que els pobres combatents a més de suportar els rigors de la guerra i del clima cobraven amb considerable retard. Per això pel juliol de 1896 la *Ilustración de la Guerra de Cuba* se'n féu ressò a través de la secció "Impresiones de la octava" carregant, al final, les tintes contra els funcionaris: << En medio de las hondas preocupaciones que á todo el mundo causa el presente estado de las cosas, un nuevo dato a venido á aumentar el pesimismo en que viven los ánimos. Ha corrido la voz - y así lo han corroborado las noticias periodísticas - de que se adeudaban sus haberes á las tropas que pelean en Cuba por la integridad nacional y por el honor de nuestro pabellón; añadiéndose que ese retraso en el pago corría nada menos que desde el mes de Marzo [...]

¡Y pensar que en tanto no se puede pagar á los oficiales y soldados de Cuba, hay aquí centenares y millares de holgazanes á quienes el estado satisface puntualmente sus haberes y cuyos servicios se reducen á haber vivido quince ó veinte años fumando pitillos en las oficinas! >>»

Els polítics tampoc no s'escapaven de les crítiques del Candelario Mamey i el 22 d'agost de 1896 es ficava contra el mateix president de govern Antonio Cánovas del Castillo i especialment a la seva retòrica contraposant-la al pragmatisme dels fets: << Las últimas

declaraciones del Sr. Cánovas en el Congreso, acerca de la cuestión de Cuba, han sido muy comentadas no sólo en España, sí que también en los círculos políticos y en la prensa extranjera. Confieso ingenuamente que no se ver hasta que punto puedan aquellas declaraciones merecer el honor de tanto comentario. ¿Qué ha dicho D. Antonio, en suma, que valga la pena de ser meditado? Nada ó casi nada: cuatro frases muy bien hilvanadas, esto sí, inspiradas en un honrado patriotismo, como no podia menos de ser dado el sincero amor á España que todo el mundo reconoce en el jefe del Gobierno; pero...pero ¿de qué apuros nos sacan todas las retóricas de nuestros estadistas y sobretodo que hay de trascendental, de nuevo en el lenguaje del señor Cánovas?

Agere, non loqui, dice la antigua divisa latina; no son las palabras, los actos y únicamente los actos han de ser los que nos saquen del presente atolladero. Todo el jarabe de pico que gastan en el parlamento los jefes de la mayoría y los jefes de la minoría resulta completamente ineficaz: no vale lo que un certero disparo del último de nuestros soldados que pelean en Cuba. >>»

"Nuestros grabados"

Del contingut literari de la secció "Nuestros grabados" n'hem fet una petita selecció a fi que puguin fer-se una idea de quina era la seva línia. Cal recordar que aquest text era la informació del gravat corresponent que hom trobaria a les pàgines centrals.

Per l'agost de 1896 sortia el text d'un gravat dedicat a un heroi: "El sargento Justo Esquerria" i deia:

<< Pertenece al batallón del Rey y lucha en Cuba como un héroe en defensa de la patria.

Es natural de Candanos y fué alistado en la sección de Hostafranchs por el cupo de Barcelona.

Al poco tiempo de haber ingresado á filas fué ascendido á cabo, ganando por méritos de guerra el empleo de sargento allá en Cuba.

La acción primera que tuvo cerca de Colón, las tropas leales dieron una brillante carga á la bayoneta que costó 86 muertos á los insurrectos.

La Reina Regente dió gracias á las fuerzas del regimiento del Rey, y de un modo especial á Esquerria por su heroico comportamiento.

Las dos cruces rojas del Mérito Militar pensionadas que ostenta en su pecho, le fueron también concedidas por méritos de guerra, ya que en una acción muy comprometida y parapetado tras una mala trinchera, detuvo con 12 hombres el empuje de 2.500 insurrectos de caballería é infantería, durante cuatro horas, despreciando las intimidaciones de rendirse, al grito de ¡Viva España! teniendo que desistir los mambises de su empeño, después de dejar al pie de la trinchera 23 muertos y 63 heridos.>>^{vi}

“¡Adiós á mi pueblo!”

Amb aquest títol - sentimental - s'explicava els sentiments que aclaparen el soldat que ha d'abandonar els éssers estimats i el seu poble - motiu del dibuix - amb tota la càrrega emotiva que això comporta per a un jove de vint anys que se n'ha d'anar molt lluny i amb poques esperances de tornar. Llegeixin un fragment:

<< El pueblo, el campo, el monte, los árboles, el torrente y el campanario altivo se han connaturalizado con nosotros y el abandonarlos es sensible ¡pero cuando se parte con la incertidumbre de la vuelta, es dolorosa la separación. Añádase á esto las lágrimas de la madre querida y los suspiros de la mujer amada y las amistades de todos los vecinos, y se comprenderá el enorme sacrificio de esos individuos que pasan á formar la masa anónima del ejército, cuyo mérito, cuyo valor, cuyo heroísmo raras veces se individualiza y más raras veces aún es recompensado. [...]

Un soldado catalán, combatido por todos estos sentimientos, nos entregó la siguiente composición poética, que refleja el conmovedor estado de su espíritu:

¡Adéu!

¡Malheida siga la guerra
qu'á lluytá m'obliga!
Més si á defender la patria,
quí no hi'niría?

.....
¡Adeu, vell mas dels meus pares
y pins y alzinás,
per entre'ls que, petitets,
jugant corriam!
Potser no us veuré més,
may de la vida:
¡Postas de sol; des d'are
que'n sereu tristas;
Quant en nit estrellada
la lluna brilla

i que'u seré lluny de tú
una dolça aymía!

Recordat de mi... recordat
de qui t'estima.

¡Ay, no ploris més... no ploris
cei de una ditxa,
que'l cor oprimit se'm núa
y ploraría!

¿Adeu!...¿Adeu!... que fins sento
que'm fuig la vida!

¿Adeu...qui sab, si per sempre!
¡Adeu...Maria!^{vii}

“Conducción de prisioneros”

La tercera i darrera mostra de la secció “Nuestros Grabados” ens parla de la conducció d'un grup de presoners rebels passant en una balsa d'un cantó a l'altre del riu Cauto. El text - resumit - diu el següent: << No abundan los puentes en los ríos de la isla de Cuba y escasean desde que los insurrectos han dado en la suicida manía de destruir toda clase de obras públicas y particiuares. Así es que para atravesar los ríos se aprovechan las balsas de vigas, tirando de unos cables que van de una á otra de las orillas del río.

El dibujo que con este título ofrecemos está tomado al atravesar el río Cauto por una de las columnas que operan en el departamento Oriental de la provincia de Santiago de Cuba. [...]>>^{viii}

Les il·lustracions

Les dues pàgines centrals, com hem avançat, eren la part més rellevant de la publicació.

La composició i distribució dels gravats estava en funció de l'interès periodístic que hom li volia donar. Normalment es compaginaven diversos dibuixos (entre sis i set) distribuïts de forma horitzontal col·locant-ne tres a la meitat superior i la resta a la part inferior. Les seves mides eren diferents si bé en els que reproduïen combats solien ocupar un espai superior. En canvi els retrats n'ocupaven menys i a vegades estaven superposats a un dibuix més gran.

Els temes solien ser escenes de combats, de paisatges marins, d'instal·lacions militars, de transport de tropes, desfilades militars, vaixells de guerra, etcètera.

La darrera pàgina, la quarta, era una mica un *calaix de sastre* on trobem els passatempes, poesies i escrits d'opinió alguns dels quals són l'acabament dels iniciats en la primera. A la part inferior de la pàgina hi trobem un espai dedicat a la publicitat que no supera el 50% de la superfície.

Un número especial

El número 17 que sortí al carrer el 29 de juny de 1896 trencaria la tònica informativa habitual ja que - tal com s'havia avisat la setmana anterior - es dedicà aquell exemplar a tractar exclusivament el greu atemptat terrorista que hi hagué a Barcelona, el diumenge dia 7, amb l'explosió d'una bomba al carrer Canvis Nous entre els assistents a la processó de Corpus de Santa Maria del Mar, que ocasionà set morts i molts ferits.

Tant els textos com els gravats foren dedicats a informar d'aquell tràgic esdeveniment. Els titulars dels gravats d'aquest número parlen per si sols:

Cuerda de presos.

La niña Mercedes Escot (víctima de l'atemptat).

Exposición de cadáveres en el sitio llamado el "Corralet".

El entierro de las víctimas.

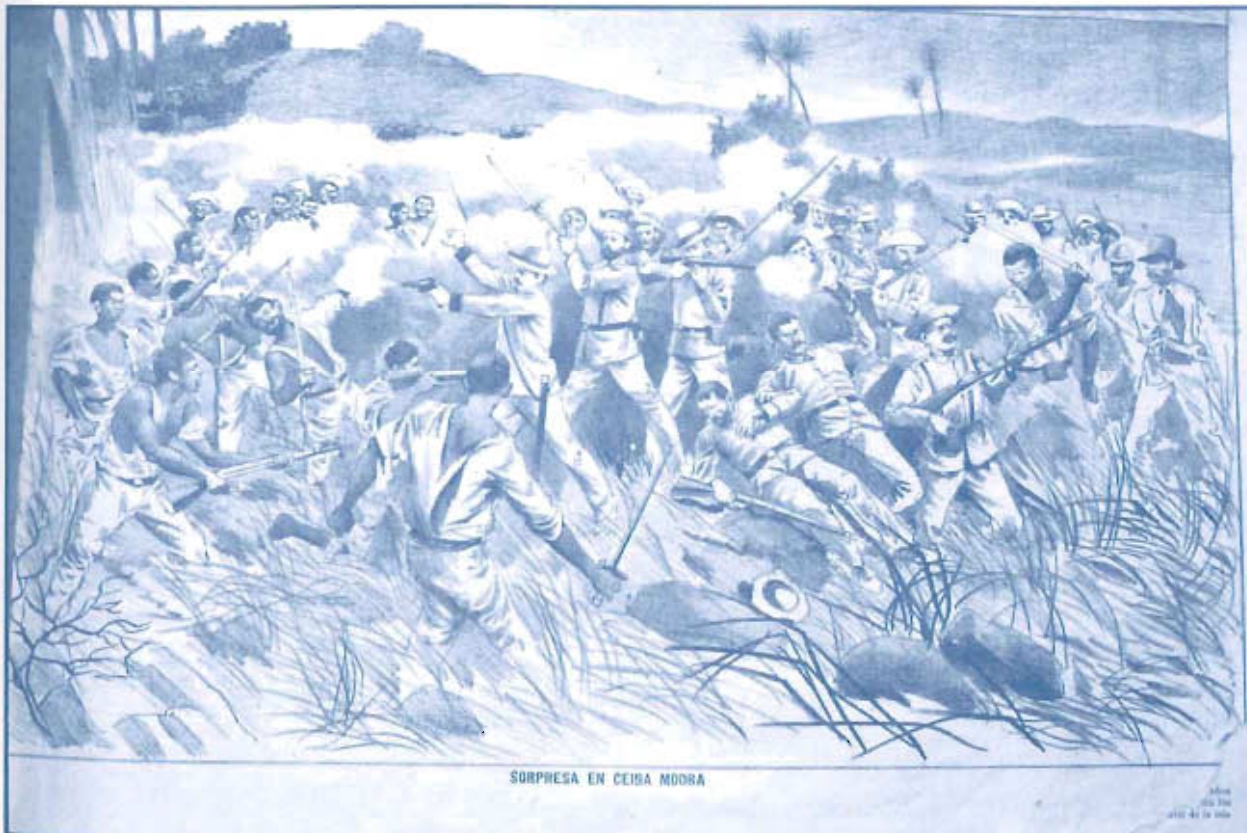
Conducción de los heridos y la casa de socorro.

Candelario Mamey dedicaria la seva columna "Impresiones de la octava" a aquell esdeveniment: << Barcelona entera no ha tenido durante estos días más que un tema de conversación: en el

espíritu de la capital catalana no ha reinado más que una idea tristísima, desgarradora, producida por el espantoso crimen del 7 de Junio. Mal podrían los barceloneses albergar otros pensamientos ni tener otras preocupaciones, cuando ante todos los ojos presentábase el horrible espectáculo con que terminó la procesión de Santa María.

Un indecible sentimiento de angustia, de dolor y de indignación se apoderó de toda la ciudad cuando se supo los terribles efectos de aquel crimen cobarde, de un salvajismo tan inconcebible que parece sólo inspirado por una de esas locuras monstruosas, que anidan á veces en ciertos cerebros irresponsables, tanta es la estúpida maldad que revelan: una emoción dolorosísima se extendió por todas partes al saberse que varias personas, entre ellas dos desdichadas criaturas, habían sucumbido y que otras agonizaban en el Hospital. Es preciso volver los ojos y la mente hacia aquella espantosa hecatombe del teatro del Liceo, ocurrida dos años y medio antes, para formarse una idea de la hondísima sensación excitada, en el ánimo de un pueblo entero. >>^{ix}

Segons els comentaris publicats a la mateixa revista, d'aquell número se'n vendrien molts exemplars.

"Confidencias de un deportado cubano"

Amb aquest títol sortí publicat a finals d'octubre un escrit anònim que deduïm que havia escrit un soldat deportat de l'illa caribenya i que augurava un final de la guerra per aquell mateix hivern. Si tenim en compte que ell venia de l'*infern* les seves declaracions deuriem caure bé entre els impacients peninsulars que ja n'estaven tips de la prolongació del conflicte. Les paraules del deportat, en resum, deien: «< Creo que esto (la guerra) terminará con la actual campaña de invierno. La insurrección no podrá resistir la campaña activa que se ha emprendido ahora. En las partidas hay muchísima gente desarmada. Esto es público en la Habana. Y entre los elementos que favorecieron al principio la revelación, reina el más absoluto desaliento. [...]»

>> Cuba está por completo arruinada. Las obras de las partidas la ha empobrecido para mucho tiempo. La destrucción de los ingenios centrales significa la total ruina de multitud de labradores. [...]

>> La lucha es desigual; España tiene el poder, los rebeldes la astucia. Pero esta habilidad se pierde cuando los astutos perecen. Y la insurrección ha perdido á muchos de sus hombres. >>^x

Com és obvi errà de mig a mig. A Espanya no li serví de res tenir el poder i els rebels - bo i les pèrdues que tenien - no s'imaginaven llavors que els EUA entrarien en guerra amb Espanya decantant la balança al seu favor.

"El soldado español"

El mite del valor del "soldado español" formava part de la cultura militarista del país. Aquest mite seria alimentat al llarg de la guerra de Cuba amb el propòsit de mantenir la moral alta de la tropa a la qual li feia molta falta i també de cara a l'opinió pública peninsular. A la *Ilustración de la Guerra de Cuba* es publicaria un article - anònim - titulat precisament "El soldado español" on es poden llegir coses com aquestes: «< Es digno de estudio el carácter español en el ejército. Cuando se ha separado de la familia y ha entrado á formar la unidad táctica cambia por completo su modo de ser; se enardece, se entusiasma y da muestras de un desprecio de la vida, de un desconocimiento del peligro y de una sangre fría, que sorprende.

>> En lo más recio de los combates y cuando por algunos flancos casi se peleaba cuerpo á cuerpo, los soldados de Valladolid cantaban

entusiasmados coplas alusivas al combate, y este solo hecho demuestra lo que todos reconocen y lo que todos han proclamado sobre el valor imperturbable y la abnegación ante el peligro, caracteres salientes del soldado español. >> Dins l'article es publica una poesia on a part de reconèixer el valor del "cabecilla" Maceo aquest està per sota dels espanyols de Valladolid:

"No tienes gente Maceo,
pa los de Valladolid
que si valor no te falta,
aquí sobra para ti."^d

Posteriorment sortiria publicada una poesia titulada "Nuestros soldados" que reblava el clau sobre aquest tema:

Nuestros soldados

No hay en Europa,
no hay debajo el sol,
en el Universo,
de Perú á Sión,
soldado más bravo
que el mozo español.

Hojead la Historia,
con gran atención,
leed nuestras glorias
y hechos de valor,
en que ha dado pruebas
de arrojo y tesón
el bravo y sufrido
soldado español.

Ayer en Italia
su brío mostró;
en Flades y Nápoles,
con gran corazón,
dejó bien sentado
el nombre español

.....

Y hoy en las Antillas.
La rebelión,
con rosotro sereno,
con bélico ardor
por la patria amada
que allí le mandó,
sofocar intenta
con noble tesón,
y lo que pretende
su gran corazón
pronto será un hecho
esperando en Dios
Nunca ha conocido
cansancio, calor;
jamás le molesta
tener por colchón,
el barro y la arena,
jamás preguntó
si hay pan y si hay agua,

tienda, habitación,
allí se le manda,
pués allí voy yo.
Vengan enemigos,
no causan pavor.
Tal es el soldado,
que el mundo admiró
y hoy en las Antillas
muestra igual valor.

Marcelino Méndez Ulloa

La realitat, però, no tenia res a veure amb aquesta definició idealista i militarista. El soldat espanyol reaccionava al camp de batalla com qualsevol mortal. Ni més ni menys.

“Nuestro ejército”

A l'hivern del 1897, quan Espanya ja suportava sobre les seves espalles dos anys de guerra a Cuba i, des de la tardor de l'any anterior, també la de Filipines ja començava a pesar com una llosa el cost humà que comportava. A la *Ilustración*, pel febrer de 1897, sortí publicat un escrit titulat “Nuestro ejército” on es demostrava amb xifres el cost humà a què ens hem referit: << Para completar la idea del sacrificio que sus colonias han impuesto a España en veintidós meses, añadiremos los siguientes datos:

Enviados a Cuba	175.301 (homes)
Ídem á Puerto Rico	4.500 ”
Ídem á Filipinas	24.540 ”

Esto sin contar unos 22.000 soldados españoles que ya había en las tres colonias, y algún envío á Cuba posterior al 30 de Noviembre de poca entidad. >>^{xii}

Poesies

Era freqüent veure publicades poesies dedicades als combatents, a l'amor o, com ja hem dit, a la suposada valentia dels soldats espanyols, a les vicissituds de la guerra en general. Ja n'hem publicat un parell que fan referència als soldats espanyols. Vegeu-ne ara, tres poesies amoroses:

Tango Cubano

¿Quieres que te cante un tango,
tango que solo se yo,
de aquellos tan cadenciosos,
que dicen de si señó?

Te diré cubana,
luz de la mañana
preciosa piña,
gloria de amor.

En mi hamaca, mi muiata,
guajiras de cantaré
y en el cielo de tus ojos
que al mismo sol dan enojos,
con afán me miraré.

No digas que nones,
preciosa guajira,
que mi alma suspira
con dulce inquietud;
que si eres esquiva,
si cierras tu reja,
si no oyes mi queja
van por mi ataud.

Así dijo un mulatito, tristemente,
y nadie contestó.
Y con mucho pesar baja la frente,
del portal de su ingrata se alejó.

Plácido Guano Suárez

Cantares

Los ojos de las mulatas
dicen, que son soles negros;
más yo prefiero los tuyos,
que son dos cachos de cielo.

Que triste y meditabundo
se queda mi corazón,
viendo como marcha á Cuba,
quien reina en mi corazón.

Avecillas de los mares
volad a más no poder
y llevad á Santa Clara,
el llanto de una mujer.

Melancolia

Asomada á su ventana
hermosa niña cubana
entona triste canción;
escuchad su triste acento
que vuela en alas del viento
con armonioso son.
Aves de cien colores,
flores de mis amores,
auroras de mi placer,
¿en donde estais, hermosas
bellas y vaporosas
como mi ayer?
Mi amorosa palma
de forma torneada
mostraba su plumaje
meciéndose a la par,
en la lángida tarde
en amorosa calma
en la desierta orilla
de mi tranquilo mar.
Y los guayabales
su sombra me daban

mientars ios singontes
con labio febril,
en mi duce oido
cantaban los goces,
los dias hermosos
del pintado Abril;
Si ios *totis* cariñosos
amorosos
como revoltosa tropa
se posan en bella copa
del árbol de mi mansión,
¡ si supieran los suspiros
que se escapan de mi pecho
cuando en lágrimas deshecho
contemplo mi corazón!

Cuba mia
mi alegría
mi ventura
y mi placer
¿Por qué siento
cada dia,
tan honda
melancolia
sin la causa comprender?
Dime tu *mango* dichoso
árbol querido y frondoso
que es el que pasa hoy en mi;
¿Por qué nada en mi pecho encanta?
¿Por qué mi labio no canta?
¿Por qué el contacto perdí?
Y la flor del heliotopo
á la niña americana,
más bella que la mañana,
de este modo contestó:
"Es que tu amante, Tulita,
ya no mora en esta sierra:
¿Ingrato! Se fué a la guerra,
y de su amor se olvidó.>>

Juan de Guzmanes

En el segon i darrer apartat n'hi ha un parell de relacionades a l'amor de mare a fill, i viceversa. La primera, escrita en "idioma valenciano", ens narra el primer episodi entre un fill combatent, a qui li han de tallar un braç, i la mare a qui va dirigida la missiva a través de la qual el jove, a més d'explicar-li la seva dramàtica situació, li demana informació del poble i de la família:

Carta Primera

Mare meua, aquesta carta
está escrita en l'hospital;
me la escriu una monjeta
segons li vaig dictant.
Mare, vuy á la matinada
hem tingut un foch molt gran;
caiguí en les primeres files,
lo bras dret atravessat.

Per poch me desangre. Al vórem,
me va dir lo capitá:
"¿Y bien muchacho! No te abrazo
por temor de hacerte mal."

Mare, escrigueume, perque ara
les cartes me arerivarán:
digueume tot lo de casa,
lo de casa y del veynat.
Digueume si la batuda
del forment doná prou gra,
si ja veremeu les vínyes,
si estan bons los olivars.
Digueume si mes germanes
festegen, com l'any passat;
si se aplica o no se aplica
mon germanet, l'estudiant.
Digueu si Visanteta,
la cosina, 's casá ja:
No tingau que dirli, mare,
que per ella he preguntat.
Digueme si está acabada
la obra del nou campanar:
si ha sigut bona la plega
per a la festa d'enguany.
Digueme quina es la música
que los fadrins han llogat,
y qui durá la bandera
que á mi'm tocava portar.
No puc seguir, mare meva,
de tant com me dol el bras;

esta nit dormir confio:
al vespre me'l tallarán.^{xiii}

La segona, bo i la seva brevetat, és quelcom
difícil de pair ja que el seu autor sembla no tenir
massa clar ni els cànons poètics ni els conceptes
de la mare natural ni tampoc els de la mare pàtria:

¡Pobre madre!

- ¿Dónde vas, hijo mio?
- ¡Madre, á la guerra!
- ¿Y quién es esa madre
que así te lleva?
- Madre, la patria...
- ¡Que patria tan horrible
si te mataran!^{xiv}

Finalment deixem constància que a la darrera
pàgina - la quarta - hi sortia una breu secció dedi-
cada a passatemps i endevinalles, situada a la
dreta de la meitat superior. En la meitat inferior s'hi
concentrava la publicitat que, majoritàriament,
anunciava medicaments o remeis curatius:
"Estómago artificial ó polvos del Dr. KUNTZ.
Maravilloso medicamento para combatir vómitos,

los eructos, hacedías, ardores, bilis, pesadez, flatulancia, amargo de boca, dolores de estómago, pecho, cintura y espalda, cansancio, digestión lenta y pesadez, estreñimiento, nostalgia, jaquecas, etcétera.". També hi veiem anunciat el "Callicida Escirvá. Quita el dolor Durezas, Callos, se curan a los pocos dias". O l'aigua mineral "Rubinat-Llorach. Única agua mineral purgante."

Conclusió:

La *Ilustración de la Guerra de Cuba*, com hem pogut veure, fou una publicació alineada entre les que feien costat a la política imperialista del govern de Madrid, bo i que a vegades es mostrava crítica davant certes decisions o manifestacions que considerava de feblesa.

Fou una publicació oportunista ja que, com indica el seu títol seria concebuda per informar exclusivament de - i durant - l'esmentada guerra i posteriorment la de les Filipines amb el qual ja delimitava la seva data de caducitat. Seria un complement a la premsa diària que si bé informava puntualment de la marxa de les dues guerres en canvi no oferia, encara, il·lustracions gràfiques. No sabem fins quan va durar ja que no tenim cap referència per saber-ho. L'únic que estem en condicions d'afirmar és que el darrer número que hem pogut consultar és el 51 amb data del 13 de febrer de 1897.

La *Ilustración de la Guerra de Cuba*, la qual hem analitzat, és la que es troba avui a disposició dels estudiosos al Museu Municipal de Nàutica del Masnou.

MANUEL CUSACHS I CORREDOR

PERIODISTA

Fitxa Tècnica

ILUSTRACIÓN DE LA GUERRA DE CUBA

Títol: *Ilustración de la Guerra de Cuba*
Ilustración de la Guerra de Cuba y Filipinas
(núm. 34 (17 octubre 1896).

Any d'aparició: 1896

Durada: Núm. 1 (29 febrer 1896) a núm. 51 (13 febrer 1897) Darrer vist.

Director: No hi consta.

Col·laboradors: Candelario Mamey, Francisco Gras Elias, Fray Esperpento, Leonardo Rueda, José Muñiz, Juan de Guzmanes, "En Rialletes", Julián Sandoval de Pérez, Plácido Guano Suárez, Marcelino Méndez de Ulloa, Leopoldo Marcial Quintero, Fernando Sellén de Domínguez, Álvarez Luciano Pérez, Julio Santillana.
(No hi consta ni el nom ni la firma del dibuixant).

Redacció i Administració:

Diputació, 435, 1r 1^a. Barcelona.

Impremta: No hi consta.

Gènere: Premsa informativa.

Periodicitat: Setmanal.

Impressió: Tipografia.

Format: 63,5 cm x 44 cm

Pàgines: 4.

Columnes: 5.

Preu: 10 cèntims.

Subscripció: 1,75 ptes. trimestre.

Llengua: Castellana.

Estructura: Primera pàgina: Capçalera i "Impresiones de la octava" per Candelario Mamey. Articles i "Nuestros Grabados".

Segona i Tercera: Gravats.

Quarta: Escrits, poesies, passatemps. A la part inferior de la pàgina, anuncis.

Actitud política: Colonialista.

Temes culturals: Poesies.

Temes diversos: "Charada", endevinalles.

Publicitat: Part de la quarta pàgina.

Fons Documentals:

Museu Municipal de Nàutica del Masnou: 36 exemplars. (Del número 13 al núm. 51).
Arxiu de la Ciutat de Barcelona. "Ca l'Ardiaca": 4 exemplars: (números 1,6,16 i 17.)

⁽¹⁾ *Ilustración de la Guerra de Cuba*, 4 d'abril de 1896, p. 1.

⁽²⁾ *Ilustración de la Guerra de Cuba*, 6 de juny de 1896, p. 1.

⁽³⁾ *Ilustración de la Guerra de Cuba*, 27 de juny de 1896, p. 1.

⁽⁴⁾ Núm. 22, 25 de juliol de 1896, p. 1.

⁽⁵⁾ Núm. 26, 22 d'agost de 1896, p. 1.

⁽⁶⁾ Núm. 23, 1 d'agost de 1896, p. 1.

⁽⁷⁾ Núm. 28, 5 de setembre de 1896, p. 1.

⁽⁸⁾ Núm. 31, 26 de setembre de 1896, p. 1.

⁽⁹⁾ Núm. 17, 20 de juny de 1896, p. 1.

⁽¹⁰⁾ Núm. 36, 31 d'octubre de 1896, p. 1.

⁽¹¹⁾ Núm. 39, 21 de novembre de 1896, p. 1.

⁽¹²⁾ Núm. 50, 6 de febrer de 1897, p. 4.

⁽¹³⁾ Núm. 24, 8 d'agost de 1896, p. 1.

⁽¹⁴⁾ Núm. 34, 17 d'octubre de 1896, p.4.

APÈNDIX DOCUMENTAL
SOBRE L'ANOMENADA
GUERRA DE CUBA

DOCUMENTS SOBRE LA GUERRA DE CUBA,
DEL FONS DOCUMENTAL DE L'ARXIU MUNICIPAL DEL MASNOU.

RELACIÓN GENERAL DE DATA, NÚM. 11 (1)

Depositaria de fondos municipales

Año de 1898-99

DE M. G. G. G.

PERÍODOS ORDINARIO Y DE AMPLIACIÓN

Cap.º 5.º — Beneficencia

Relación de Data de las cantidades satisfechas durante el referido año económico, por todos los artículos del concepto expresado, á saber:

FECHAS	NUMERO DEL		Nombre del Artículo (*)	EXPLICACIÓN	Pesetas	Cts.
	Libramiento	Concepto				
Periodo ordinario (*)						
21 Julio	17	1	Socorros	Avarios por socorros en especie y metálico	114	50
1 Agosto	27	2	ideme	Socorros domiciliarios del mes	105	.
"	28	3	Orupidos	Compra de efectos para curtopias	14	85
"	29	4	francosentes	Socorros a pobres francosentes	4	50
20 Agosto	54	5	Socorros	Por los domiciliarios del mes	105	.
"	55	6	Orupidos	Avarios por orupidos en refectorios y otros	10	75
"	56	7	Médicos	Subvencion 1.º trimestre	97	75
21 Octubre	70	8	Socorros	Por los domiciliarios del mes	105	.
"	71	9	Orupidos	Gastos sanatorios repatriados	46	50
20 Diciembre	84	10	Socorros	Por los domiciliarios del mes	105	.
"	85	11	Orupidos	Gastos sanatorios repatriados	188	65
21 Diciembre	109	12	Socorros	Por los domiciliarios del mes	105	.
"	110	13	Orupidos	Gastos sanatorios repatriados	145	55
"	111	14	Médicos	Subvencion 2.º trimestre	97	75
1899 1 Enero	129	15	Socorros	Por los domiciliarios del mes	110	.
"	130	16	Orupidos	Gastos sanatorios repatriados	95	.
"	131	17	francosentes	Subvencion 3.º trimestre	37	50
18 de febrero	149	18	Socorros	Por los domiciliarios del mes	100	.
"	150	19	Orupidos	Gastos sanatorios repatriados	66	.
Sumas y siguen					1725	70

(1) Está mandado que estas relaciones en vez del número 1 principien por el que siga al de la última relación del cargo.
 (2) Para nombre del artículo, bastará su primera palabra al sentar cada libramiento.
 (3) El lema Periodo de Ampliación se habrá de poner manuscrito, pues no puede preverse el espacio del periodo ordinario.

LIBRAMIENTO

Provincia de Barnos Ayuntamiento Constitucional de Masnou

PRESUPUESTO DE 1898 á 1899

Libramiento núm. 85

Capítulo 5º

Concepto núm. 11

Artículo 7º

*Beneficencia e
Auxilios benéficos*

El Alcalde 1º, Ordenador de pagos del Presupuesto de este Ayuntamiento,
AL DEPOSITARIO DE LOS FONDOS DEL MISMO:

Sírvase V. satisfacer de los fondos que còran en su poder la cantidad de

~~Ciento ochenta y cinco~~
pesetas ~~ochenta y cinco~~ céntimos

á las siguientes cuentas por haber, con sus infermeros y
gastos de asistencia de un infirmo, á saber:

Enrique Pares	haber enfermero	15
Gerardo Tares	" " " "	15
Agustín Costa	" " " "	29
" " " "	asistencia y manutención	29.65
Antonio Ruiz	operario pº el sanatorio	100
		<u>188.65</u>

Se retendrá V. los impuestos á favor del Estado, según resulta de la liquida-
ción consignada al pié.

Y en virtud de este libramiento, del cual se ha de tomar razón por la Con-
taduría de este Ayuntamiento y con el Recibi del interesado, será abonada
á V. en cuenta la expresada cantidad.

En Masnou á 20 de Julio de 1898

El Alcalde,

Tomó razón,
El Secretario Contador,

Miguel Barbo

Pablo Estay

RECIBÍ,

LIQUIDACIÓN	Pesetas	Cts.
Importe íntegro	188.65	
del (1) %		
Cargo transitorio: (2) % sobre		
el anterior impuesto		
del 20 % por el especial de guerra		
Importe abonable		

Sentado en la Contaduría en su cuenta respectiva, (3)

Sentado en la Depositaria, (4)

Recibí cédula personal de clase n.º expedida en _____ á _____ de 1898

(1) 5 ó 1 por 100 según proceda.
(2) por 100 si es sobre el 11 ó el 5 por 100 de sueldos y 20 por 100 si es sobre el 1 por 100 de pagos, sin perjuicio en cualquier caso del recargo de guerra del 20 por 100 que con el transitorio se deducirá del importe íntegro.
(4) Estamparán sus rúbricas los empleados de Contaduría y Depositaria encargados de llevar los libros de las citadas dependencias.

Recibi del Ayuntamiento de esta Villa la cantidad de quince pesos por la pensión que me tiene acordada como enfermero del Sanatorio para la asistencia de los repatriados de ultramar

Por 30 dias a 50 cent. uno cada peso 15⁰⁰

Mamou 30 Setre de 1898.

Jan pesos 15⁰⁰

Gerardo Perez y Estapez

Cuenta que presenta D. Agustin Costa, como enfermero del Sanatorio de los repatriados de ultramar - - - a saber

Por 23 dias de prestar servicios 11⁵⁰

Por 4 dias de prestar servicios - 17⁵⁰

Total 29⁰⁰

Mamou 30 Setre de 1898.

Recibi

Agustin Costa

[Signature]

Jan pesos 29⁰⁰

LIBRAMIENTO

Provincia de Barcelona Ayuntamiento Constitucional de Masnou

PRESUPUESTO DE 1898 á 1899

Libramiento núm. 165

Capítulo 5°

Concepto núm. 21

Artículo 3°

Beneficencia
Auxilios Benéficos

El Alcalde 1º, Ordenador de pagos del Presupuesto de este Ayuntamiento,
AL DEPOSITARIO DE LOS FONDOS DEL MISMO:

Sírvase V. satisfacer de los fondos que obran en su poder la cantidad de

~~diezcientos~~ pesetas ~~cuarenta~~ céntimos

- á las siguientes señoras:
- á Terapia Bonell gastos ocasionados en la conducción de un cofron de un polvo de solemnidad 6.
 - á Oliva Maristany alquiler del mes de marzo de la casa que tenía inhabilitada para sanatorios de repatriados este Ayuntamiento 10.40
16.40

Se retendrá V. los impuestos á favor del Estado, según resulta de la liquidación consignada al pié.

Y en virtud de este libramiento, del cual se ha de tomar razón por la Contaduría de este Ayuntamiento y con el Recibi del interesado, será abonada á V. en cuenta la expresada cantidad.

En Masnou á 21 de marzo de 1899

El Alcalde,

Tomó razón,
El Secretario Contador,

Enlle Gortázar

Enrique Barba

RECIBÍ,

LIQUIDACIÓN	Pesetas	Cts.
parte íntegra	16	40
del 1º) p/o		
cargo transitorio: 2º) p/o sobre		
el anterior impuesto		
del 20 p/o por el especial de guerra		
no abonable		

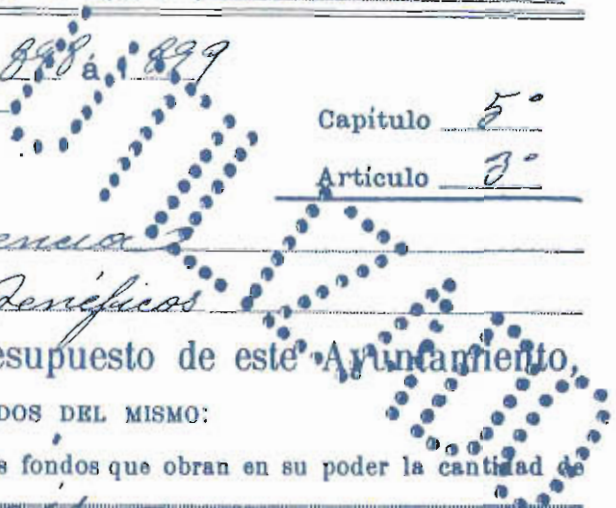
Señalado en la Contaduría en su cuenta respectiva. (3)

Señalado en la Depositaria. (4)

Se recibió cédula personal de clase n.º expedida en á de de 18

11, 5 ó 1 por 100 según proceda.
10 por 100 si es sobre el 11 ó el 5 por 100 de sueldos y 20 por 100 si es sobre el 1 por 100 de pagos, sin perjuicio en cualquier caso de los recargos de guerra del 10 por 100.

Recibos

5° 5°

He recibido del Ayuntamiento de esta Villa
la cantidad de diez pesos cuarenta centavos,
importe del alquiler correspondiente al mes de
marzo de toda aquella casa de mi propiedad, si-
tuada en el poblado y conocida por "San Juan"
para uso del servicio municipal de saneamiento, que
dando desde esta fecha termino el contrato sus-
istente de alquiler de dicha casa.

Masnou 01 marzo 1899

Olivero Navarizas

for pts. 10.40

Comision de Auxilios para Soldados enfermos
o heridos de Masamora, regresados de las guerras de
Cuba o Filipinas.

Num. 1.

Expediente de peticion de Auxilios de Soldado
Andres Merambell Maristany, hijo de Masamora,
regresado de Cuba, por enfermo

Sept. de 1897.

Magca Comisión.

Andrés Mirambell y Maristany soldado por el Cuerpo de esa Villa en el Reemplazo del año 1894; a esa benéfica Comisión acude, y en la forma más conveniente expone:

Que ha llegado a su noticia que a cargo de esa digna Comisión existen algunos fondos producto de una cuantación pública y Fomente realizadas con el laudable objeto de socorrer a los soldados enfermos o heridos hijos de esa Villa, que regresen de las guerras de Cuba y Filipinas, y necesitan de Auxilios.

El infrascripto, Mag^{co} Dor^o se halla sin duda comprendido entre los llamados a participar del beneficio que la previsión y generosidad del vecindario de Masnou puede proporcionar a los que en el cumplimiento de su deber perdieron sus energías y su salud, ya que además de ser hijo de esa localidad, fue declarado soldado por el cuerpo de la misma, y ha tenido por desgracia que regresar de la guerra de Cuba afectado de

una seria enfermedad en ella adquirida que le impide combatir, como lo hizo mientras pudo a los enemigos de España.

La carencia absoluta de medios de fortuna del infante, la completa falta de salud, y el estado precario de su familia, son las poderosas causas que le inducen a recurrir a esa bienhechora Comisión en demanda de un auxilio pecuniario de los fondos reunidos por los vecinos de esa Villa, con el fin de aliviar los sufrimientos y necesidades de sus hijos.

Por ello, a esa Comisión Suplica se digna acordar en vista de la presente solicitud, y en mérito de los averiguaciones que crea convenientes, lo que juzgue mas procedente sobre la petición del que suscribe, en la seguridad de merecer su eterna gratitud.

Gracia que espera alcanzar de los generosos sentimientos de los individuos todos de esta Comisión, tan laudablemente se dedica a favorecer al infortunio.

Barcelona 8 de Septiembre de 1897

Andrés Mirambell

May-ca Comisión de Auxilios para soldados enfermos o heridos
en campaña, originados en Cuba o Filipinas. *Mirambell*

D. José Botey y Puig Doctor en Medicina con residencia y ejercicio en la Villa de Masnou.

Certifico: haber visitado al joven Andres Mirambell y Maristany soldado que ha regresado enfermo de Cuba, y que vive actualmente en el n.º 3 de la calle de San Pacia de Barcelona. Resulta del examen del mismo que dicho joven se halla afecto de un catarro gastrico efecto de de los extravios en el regimen y del abuso de la quinina que forzosamente ha debido ingerir para curar unas calenturas intermitentes que ha padecido durante su estancia en la Isla de Cuba; un catarro bronquial de curso sub-agudo imputable a las vicisitudes del clima, y un ligero grado de anemia efecto de las concausas anteriores y preferentemente de la infeccion paludica. El pronostico de dichas afecciones no es grave salvo complicaciones que pueden presentarse las que pueden en concepto del suscrito evadirse poniendo en practica las medidas de orden higienico y farmacologico que para estos casos se indican.

A peticion de la Comision de auxilios para soldados, enfermos o heridos de Masnou regresados de Cuba o Filipinas, libro la presente certificacion en Masnou a los nueve de Septiembre de mil ochocientos noventa y siete.

El Doctor José Botey y Puig

Mag^{ca} Comisión

Antonio Curell y Casals Soldado por el cupo de esta Villa en el reemplazo del año 189 : a esa benéfica Comisión acude, y en la forma mas conveniente expone :

Que ha llegado a su noticia que a cargo de esa digna Comisión existen algunos fondos producto de una cuestación pública y tómbola realizadas con el laudable objeto de socorrer a los Soldados enfermos o heridos hijos de esta Villa, que regresen de las guerras de Cuba y Filipinas, y necesiten de auxilios.

El infrascrito Mag^{ca} Soc^o se halla sin duda comprendido entre los llamados a participar del beneficio que la previsión y generosidad del vecindario de Masnou puede proporcionar a los que en el cumplimiento de su deber perdieron sus energías y su salud, ya que además de ser hijo de esa localidad, fue declarado Soldado por el cupo de la misma, y ha tenido por desgracia que regresar de la guerra de Cuba afectado de una seria enfermedad en ella adquirida que le impide combatir, como lo hizo mientras pudo a

los enemigos de España.

La carencia absoluta de medios de fortuna del infrascrito, la completa falta de salud, y el estado precario de su familia, son las poderosas causas que le inducen á recurrir á esa bienhechora Comision en demanda de un auxilio pecuniario de los fondos reunidos por los vecinos de esa Villa, con el fin de aliviar los sufrimientos y necesidades de sus hijos.

Por ello, á esa Comision

Suplica se digne acordar en vista de la presente solicitud, y en méritos de las averiguaciones que crea convenientes, lo que juzgue mas procedente sobre la petición del que suscribe, en la seguridad de merecer su eterna gratitud.

Gracioso que espera alcanzar de los generosos sentimientos de los individuos todos de esa Comision, tan laudablemente dedicada á favorecer el infortunio

Masnou de Marzo de 1898

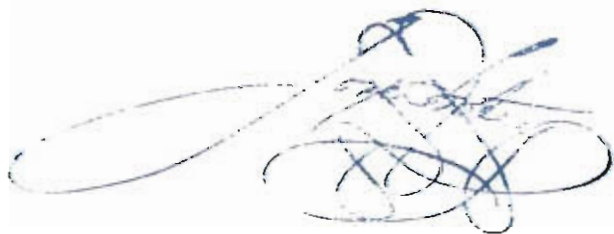
Antonio Gurrell y Basals

Mag^{ca} Comision de Auxilios para Soldados enfermos ó heridos de Masnou, regresados de Cuba ó Filipinas.

El suscrito Doctor en Medicina y Cirugía residente
en la Villa de Masnou

Certifico: haber examinado detenidamente
al joven Antonio Cuxell y Casals de veinte años de edad
soltero natural y vecino de esta Villa, resultando del reco-
nocimiento en dicho sujeto practicado, que padece una
disenteria y anemia pronunciada, cuyas dolencias
adquiridas en la Isla de Cuba son a juicio del insus-
crito de pronostico reservado, y exigiran algun tiempo
para ser corregidas sin perjuicio de nuevas complica-
ciones que en el decurso del mal pueden surgir.

A instancia de la Comision existente en Mas-
nou, con el encargo de recabar y distribuir fondos a
los Soldados heridos y enfermos procedentes de ultramar.
Y para que conste donde conviniere, lbro la anteceden-
te certificacion en la ya citada Villa de Masnou a
los cinco de Marzo de mil ochocientos noventa y
ocho.

A highly stylized, cursive handwritten signature in dark ink, likely belonging to the doctor mentioned in the text. The signature is complex and difficult to decipher, but it appears to start with a large 'A' or similar character.

FITXA TÈCNICA

Làmina de la Verge de la "Caridad del Cobre"
(1097 EPSA, Cuba)

MUSEU MUNICIPAL DE NÀUTICA DEL MASNOU

Núm. inventari: 848 (Capsa 25).

Objecte: Làmina de la Verge de la "Caridad del Cobre"
(1097 EPSA Cuba)

Forma d'ingrés: Donatiu

Descripció: Representació de la Mare de Déu de la Caritat, patrona de l'illa de Cuba. Festivitat que se celebra el 8 de setembre, dia que a Catalunya es fa de les anomenades "marededéus trobades", com Montserrat, Núria, la Cisa, etc...

La imatge es conserva al Santuari-basilica del Cobre, i va ser trobada per uns pescadors a la Badia de Nipe, cap a l'any 1607. La seva devoció fou tan extensa per tota la l'illa, que el 10 de maig de 1916, el Papa Benedicte XV, la va proclamar patrona de Cuba.

PALEMÓ ANGLÉS I SALA
DIRECTOR DEL MUSEU MUNICIPAL
DE NÀUTICA DEL MASNOU

ADDENDA D'ACTIVITATS CULTURALS

3r CICLE DE CONFERÈNCIES D'HISTÒRIA DEL MASNOU

PRESENTACIÓ

El mes de febrer d'enguany es va celebrar, a la sala d'actes de Can Malet, el Tercer cicle de conferències "d'Història del Masnou". Aquesta edició va estar organitzada pel geògraf i professor universitari, Jaume Mateu, i va estar dissenyada amb l'objectiu de donar a conèixer aspectes mediambientals, geogràfics i urbanístics que han influït en la realitat actual del baix Maresme.

La primera de les tres sessions va ser impartida pel físic i periodista: Tomàs Molina. La seva exposició, "El Maresme, un racó de món per viure" va centrar-se en els aspectes climàtics de la nostra comarca, i de com han afavorit molt el creixement de població de la zona. Un clima benigne durant tot l'any, amb uns estius calurosos i uns hiverns temperats. La segona va anar a càrrec de l'historiador i regidor de Vilassar de Dalt, Josep Samón. La seva conferència "L'establiment dels límits territorials municipals i comarcals" molt ben documentada, va discórrer al llarg de diversos segles de la nostra història.

Per últim, l'arquitecte i urbanista, Agapit Borràs, va dictar una lliçó sobre "L'ocupació de la muntanya i del litoral: problemes i solucions", on va repassar els problemes actuals derivats del creixement urbanístic dels darrers anys.

De les tres sessions, reproduïm en aquestes pàgines de la Roca de Xeix, la conferència de Josep Samón, "Els límits territorials municipals i comarcals del Maresme". Les altres dues estan enregistrades i poden també ser consultades a l'Àrea de Cultura.

ELADI TORRES I GONZÀLEZ

TINENT D'ALCALDE DE CULTURA I ENSENYAMENT

Vista general de l'acte. D'esquerra a dreta: Tomàs Molina, Eladi Torres, Josep Azuara i Jaume Mateu

L'ESTABLIMENT DELS LÍMITS TERRITORIALS MUNICIPALS I COMARCALS

Termes entorn de l'any 1000

Imprecisió documental; superposició de termes; duplicitat de topònims; topònims que perduren i topònims que ara no sabem on situar.

Termes castrals

Segle XI: feudalització.
Castells i termes castrals.
Viles i parròquies. Sagreres entorn de les parròquies.

Les parròquies, universitat o comuns

Organitzacions comunals, universitats, viles, parròquies.
Límits parroquials, termes municipals.
Batllies locals i batllies supralocals.
Diferències entre baix i alt Maresme.
Nuclis "de dall", i primers nuclis "de mar".
Increment de nuclis "de mar": camí ral, hostals, activitat marinera.
Creixement dels nuclis "de mar".
Segregacions conflictives: límits dels termes, parròquies, "proprios y arbitrios"...

Els termes municipals en temps recents i actuals

Municipis de nova creació i municipis que desapareixen.
Termes municipals superats.

Casos singulars

Hortsavinyà.
Tordera.
El Masnou.
Caldes d'Estrac.

La comarca "Maritina", el Maresme

La geografia. Estructura i situació geogràfiques que no ajuden a estructurar una comarca.

La història: entre dos comtats, dos bisbats, dues vegueries, dos corregiments i dos partits judicials.

El Maresme, una comarca discutible i discutida.

Un apropament a la divisió administrativa municipal del territori, que avui configura la comarca del Maresme, ens porta a buscar les cites més remotes dels termes d'aquestes contrades i ens remet forçosament a l'escassa documentació anterior i a la de l'entorn de l'any 1000. L'estudi dels topònims que figuren en aquesta documentació revela una certa imprecisió que es manifesta en la superposició d'alguns termes i en la duplicitat d'alguns topònims per designar un mateix element topogràfic. D'altra banda, es constata com hi ha topònims que encara perduren (adaptats al llenguatge actual) i altres que actualment no sabem on situar-los.

De fet, però, els topònims del primer mil·lenni i dels inicis del mil·lenni actual expressen més una situació geogràfica que uns límits geogràfics. És en el segle XI, amb l'establiment del sistema feudal i dels límits jurisdiccionals dels castells, quan els termes comencen a ser-ho en realitat. Paral·lelament, les comunitats humanes camperoles comencen a agrupar-se entorn de les esglésies parroquials i de les sagreres que els ofereixen protecció i immunitat, donant lloc a la consolidació dels primers nuclis urbans, encara que poc concentrats, gairebé sempre situats a la franja dels pobles de "dall" o de "munt".

Amb el temps, la majoria de parròquies esdevenen el fonament de les organitzacions comunals -les universitats- de les viles i pobles, constituïdes per vetllar per als interessos comuns i per obtenir i augmentar els privilegis que cada universitat negocia davant del seu senyor jurisdiccional, sigui el rei o sigui el baró de torn, segons les circumstàncies polítiques del moment o, en el cas del Maresme, les de situació geogràfica més avall o més amunt de la riera de Caldes d'Estrac.

Al segle XVI, moltes de les velles demarcacions parroquials s'han convertit en els respectius termes dels municipis que configuren la divisió administrativa bàsica d'aquell moment, però al mateix temps, es produeixen les primeres segregacions municipals, a vegades precedides també, de la segregació parroquial.

Les diferències jurisdiccionals entre el que convencionalment avui anomenem el baix i l'alt

Maresme, o el Maresme sud i el Maresme nord, es palesen en els processos de formació dels municipis de cadascun d'aquests sectors. Al Maresme sud, majoritàriament de jurisdicció reial, cada universitat obtindrà la seva batllia reial i de designació electiva indirecta. Al Maresme nord, totalment de jurisdicció baronial, es crearan batllies d'abast territorial supramunicipal i confiades a llinatges concrets que les exerciran hereditàriament.

El creixement dels nuclis de "mar" o la formació de nous prop del camí ral i dels hostals, i el desenvolupament d'una major activitat marinera, fan que, aquests, aviat s'equiparin i/o superin els vells pobles de "dal". La conseqüència és la creació de nous municipis, moltes vegades amb segregacions conflictives i virulentes disputes pels límits dels nous termes i de les parròquies respectives, per la separació dels "propios i arbitrios", etc.

Les modificacions del mapa municipal del Maresme encara no s'han aturat. En temps relativament recents s'han agrupat municipis fonent els termes municipals respectius en un de sol; s'han continuat creant nous municipis a partir de la segregació d'altres; s'han modificat límits

territorials municipals que estaven superats pel creixement d'alguns nuclis; i aquesta situació es torna a produir avui a diverses localitats de la comarca.

En el conjunt del territori del Maresme val la pena de veure alguns casos singulars respecte de l'evolució territorial generalitzada. Hortsavinyà, amb els veïnats de Vallmanya i Sant Pere de Riu, van constituir un municipi que ara no figura al mapa comarcal; els seus termes s'han integrat a Tordera. El terme de Tordera és l'únic que ha crescut per l'absorció de termes veïns, alhora que la seva situació geogràfica i la seva evolució històrica el situen en el punt més discutit de la configuració comarcal actual. El Masnou és l'únic terme del Maresme format a partir de la segregació de dos termes de "dal". Caldes d'Estrac és un terme de dimensions molt reduïdes, però que les ha ampliades en diverses ocasions i que actualment torna a tramitar la incorporació de noves àrees al seu migrat territori, completament superat per la trama urbana.

Per parlar dels límits de la comarca del Maresme des del punt de vista de la geografia ens hem de referir a la seva estructura estreta i

Josep Samon durant la conferència que va impartir, acompanyat per Jaume Mateu

allargassada, de cara al mar i solcada per les rieres. Una estructura que no ajuda a configurar una comarca ben cohesionada, fet que encara s'agreuja per la manca d'un mercat comarcal preponderant. La proximitat a Barcelona d'un sector de la comarca, sempre ha tingut molt de pes en aquest sentit.

D'altra banda, la història ens presenta una comarca eternament dividida entre dues realitats diferenciades: dos comtats, dos bisbats, dues vegueries, dos corregiments, dos partits judicials... Sols la divisió provincial feta al segle XIX va incloure tot el territori en una mateixa província. Les mateixes propostes encaminades a establir la divisió territorial de Catalunya per comarques han palesat dubtes a l'hora de fixar els límits del Maresme: Tordera sí o no; fins a Montgat o fins al Besòs; el Maresme i la Marina de la Selva?...

En definitiva, la configuració actual de la comarca del Maresme engloba, almenys, dues realitats diferenciades històricament i socialment, que en fan una comarca discutible i discutida.

JOSEP SAMON

BIBLIOGRAFIA

- GEOGRAFIA DE CATALUNYA, vols. I i II; Editorial Aedos; Barcelona, 1968.
- GRAN GEOGRAFIA COMARCAL DE CATALUNYA, vols. 6, 17 i 18; Fundació Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1982-83.
- CATALUNYA ROMÀNICA, vol. XX; Fundació Enciclopèdica Catalana, Barcelona, 1992.
- ELS CASTELLS CATALANS, vol. I; Rafael Dalmau editor, Barcelona, 1967, reed. 1990.
- ALMUZARA, Rosa; La Historiografia del Masnou (I), a "La Roca de Xeix", núm. 1; El Masnou, desembre 1990.
- CASAS, Joaquim; El Maresme. Albertí Editor, Barcelona, 1959.
- COLLEDEMONT, Pep; El Maresme; El Punt, Girona, 1996.
- CUADRADA, Coral; El Maresme Medieval. Caixa d'Estalvis Laietana i Editorial Rafael Dalmau, 1998.
- FÀBREGA GRAU, Àngel; Diplomataris de la catedral de Barcelona, vol. I; Arxiu capitular de la catedral de Barcelona, Barcelona, 1995.
- GALERA ISERN, Lluís i ARTÉS LLOVET, Salvador; Notes històriques de la parròquia de Sant Feliu d'Alella, Alella, 1975.
- GRAUPERA GRAUPERA, Joaquim; La capella pre-romànica de Sant Jaume de Trajà; Museu Comarcal del Maresme-Mataró, Mataró 1989.
- IGLESIAS FORT, Josep; La població del Maresme a la llum dels censos generals, Caixa d'Estalvis Laietana i Editorial Rafael Dalmau, 1971.
- PASCUAL, Pascual; Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar, artículos sobre el Principat de Catalunya; edició de Curial, Barcelona, 1985.
- JOSEPH, Josep; Notes històriques del Bisbat de Barcelona, vol. IV; Barcelona, 1909.
- ZAMORA, Francisco de; Diario de los viajes hechos en Cataluña; edició de Curial, Barcelona, 1973.

HOMENATGE ALS MARINS DEL MASNOU I DEL MARESME

El senyor Manuel Deschamps,
capità del vaixell Montserrat (conegut com el Català)
de la Cia. Trasatlàntica

Programa de l'acte de lliurament de les despulles del Capità Manuel Deschamps

Diumenge dia 29 de novembre
Plaça d'Europa - Port Esportiu del Masnou

12.00h

Trasllat de les despulles del capità Manuel Deschamps
al Port Esportiu del Masnou.

12.10h

Arribada a la Plaça d'Europa. Salutació i honors.
Banda de música de l'Armada.

Parlaments a càrrec de l'il.lm. Sr. Josep Azuara, alcalde del Masnou
i de l'Excm. Sr Antonio Moreno, cap de l'Estat Major de l'Armada.

Lliurament oficial de les despulles. Toc de silenci.
Sortida solemne de les despulles fins al vaixell.

Ajuntament del Masnou

PARLAMENT DE L'IL·LUSTRÍSSIM SR. JOSEP AZUARA I GONZÀLEZ ALCALDE DEL MASNOU

Excelentísimo Sr. Almirante Jefe del Estado Mayor de la Armada,

Excelentísimo Sr. Tte. General de la Región Militar Pirenaica,

Excelentísimos Sres. Almirantes,

Il·lustríssims senyors: cap del Sector Aeri de Barcelona, cap del Sector Naval de Catalunya i alcaldes de la comarca del Maresme.

Consistori Municipal del Masnou,

Senyores i senyors,

Des d'aquest litoral de la rada del Masnou, el plànol del qual fou aixecat per l'hidrògraf senyor Rafael Pardo de Figueroa l'any 1884, us donem la benvinguda a tots els presents.

Ens trobem en el moll del port del Masnou, construït l'any 1973 i un dels primers amb aquestes característiques que es van realitzar en el litoral mediterrani. Aquest port esportiu, segons les necessitats pròpies de finals del segle XX, fou un gran assoliment per als masnovins descendents de les nissagues marineres, coneixedors dels afanys dels seus avantpassats, per tal de tenir un port habilitat per al comerç, que de tanta utilitat els hauria estat en el segle XIX.

El text de Pascual Madoz, quan parla del Masnou en el seu Diccionario Geográfico, resulta molt expressiu i dóna compte de la importància que tenia per al Masnou, aconseguir un port comercial. Textualmente dice: "Comercio: ni el de importación y exportación al extranjero, ni el de cabotaje, se hacen por este puerto, por no hallarse habilitado al efecto, y aun cuando el Gobierno de S.M. tuvo a bien conceder a este pueblo el título de villa y la facultad de celebrar ferias y mercados, renunció uno y otro privilegio por habersele negado la habilitación del puerto que es el asunto más importante para esta población, naturalmente marinera y mercantil".

Pero la negativa de habilitar el puerto, no era fruto de una cerrazón gubernativa, sino de las características geológicas de los fondos marinos de la rada. Muy bien descritos en la 3.ª edición de 1847 del Derrotero de las Costas de España de Vicente Tofiño, que al final de la descripción de "Masnou y su bajo", dice "Pueden fondear algo abrigadas embarcaciones de poco porte a la parte de tierra del bajo con vientos fuertes del SE al SO. Cuando reinan los vientos fuertes del segundo cuadrante, el bajo es peligroso porque la mar rompe mucho y se eleva considerablemente, pero en tiempos bonacibles es engañoso, por caer prontamente en fondo de 4 y 3 brazas, sin dar tiempo a las embarcaciones de mucho porte el maniobrar para evitarlo."..... "Han aguantado varias veces con vientos fuertes del segundo y tercer cuadrantes, fondeados navios y fragatas de guerra a 1 milla y media o 2 millas de tierra"

Avui, amb l'acte de lliurament a l'Armada de les despulles del capità de la Marina Mercant, senyor Manuel Deschamps, per tal d'ésser traslladades al Panteón de Marinos Ilustres de San Fernando, retem homenatge a tots els que intervingueren a la Guerra de Cuba, tant els del Maresme com als membres de les famílies masnovines:

Alsina, Antich, Arimón, Bertran, Bosch, Casals, Coll, Corchs, Curell, Estapé, Fàbregas, Fontanills, Gibernau, Hombravella, Isern, Jover, Llampallas, Maristany, Martí, Millet, Mirambell, Miltjans, Olivé, Orta, Pagès, Pla, Ramentol, Rosés, Sala, Sanjuan, Sensat, Sunyol, Truch, etc., entre les quals hi havia més familiars dedicats al pilotatge i que integraven el Districte Marítim del Masnou.

Perquè, tot i que a vegades hi ha pobles que es consideren de poca importància i no estan representats en els mapes, en el cas de la nostra vila, el topònim Masnou hi figura des de la primera representació cartogràfica de Catalunya (Amberes 1603), encara que no va arribar a ser municipi fins l'any 1825.

A aquest fet tan poc freqüent, més aviat excepcional, s'hi ha d'afegir que fou capital de Districte Marítim, des de 1752, quan va tenir lloc la creació de les Províncies Marítimes i li fou atorgada la Delegació des de Montgat a Mataró.

L'important activitat marítima queda patent en les dades recollides per Pascual Madoz, en 1845, on veiem com Mataró, tot i que era la capital de la Província Marítima, tenia una matrícula de 65 pilots, i les altres capitals dels seus districtes en tenien: Arenys 103; Blanes 14; Lloret 54 i el Masnou 393.

Por este motivo no ha de sorprender que la memoria histórica haya llevado a l'Ajuntament del Masnou, aunque no tengamos una vinculación directa con el Capitán Deschamps, a organizar este acto, en estrecha colaboración con la Armada, l'Ajuntament de Sant Vicenç de Montalt i las Milicias Navales Universitarias.

La figura del Capitán Deschamps, patrón del "Montserrat" de la Compañía Trasatlántica, ya nos había llamado la atención, de manera que su vinculación con el Maresme quedará reflejada, a través del cuaderno de historia "La Roca de Xeix" que edita el Museu Municipal de Nàutica del Masnou.

I, per a nosaltres, avui és un dia de gran satisfacció, no només per tenir l'honor de comptar en el nostre port amb la presència de les més altes autoritats de l'Armada, sinó perquè la seva presència està motivada per tal de fer-se càrrec d'aquest il·lustre marí, i traslladi les seves despulles per mar, perquè reposin en el Panteón de Marinos Ilustres de San Fernando, a Cadis.

PARLAMENT DEL EXCELENTÍSIMO SR. ANTONIO MORENO BARBERÁ ALMIRANTE JEFE DEL ESTADO MAYOR DE LA ARMADA

La Guerra de 1898 que España sostuvo con los Estados Unidos, fue corta en el tiempo y trágica en resultados. Hoy conmemoramos, al cumplirse el centenario de esa lucha desigual, una de sus muchas y destacadas acciones de guerra, como fue el bloqueo naval de la isla de Cuba.

Hay que resaltar que la guerra de Cuba fue una confrontación que nuestros antepasados sostuvieron dando muestras de inmenso valor, patriotismo, honor y sacrificio.

Existe una tendencia general a considerar que las grandes cualidades morales que he citado son aplicables casi exclusivamente a la milicia, como si hubiese una separación y falta de sintonía con el resto de la sociedad.

Este acto demuestra todo lo contrario, pues estamos honrando la memoria de un Capitán de la Marina Mercante, Don Manuel Deschamps y Martínez, y sus virtudes son reflejo de la sociedad a la que pertenecía y servía.

La Marina Mercante española, y los hombres que formaban parte de sus tripulaciones, fueron eficaces colaboradores de la Marina de Guerra en los avatares de la contienda, suministrando material de guerra, transporte de tropas, víveres, correos y noticias, forzando el bloqueo naval estadounidense con extraordinaria pericia marinera, e incluso soportando el fuego enemigo, como en el caso del vapor "Montserrat", también llamado cariñosamente "El Catalán", y a cuyo mando estaba el Capitán Deschamps, que fue condecorado con la Cruz Roja al Mérito Naval, siéndole regalada la condecoración por S.M. la Reina Regente Doña María Cristina.

A finales del siglo pasado, cuando sucedieron los hechos que ahora estamos revisando con perspectiva histórica, la principal industria de la villa de Masnou era la construcción de buques, y en las enciclopedias figura como un lugar afamado por la singularidad de que la mayor parte de su población se componía de marinos, "entre los que se cuentan muchos de la clase de Capitanes, pilotos y patrones de buques mercantes". Masnou contaba, cuando el florecimiento de la marina mercante en el siglo XIX, con 300 buques de navegación de altura que llevaban con orgullo el pabellón español por todos los mares del mundo y muy especialmente por los de Hispanoamérica, constituyendo este tráfico marítimo una de las principales fuentes de riqueza de toda esta comarca del Maresme y por ende de Cataluña y España.

Con este acto, la Armada y toda España quiere honrar a todos los marinos mercantes y muy especialmente los de esta comarca del Maresme y de esta villa de Masnou, muchos de ellos héroes anónimos, grandes patriotas, de gran valor personal, profesionalidad y pericia marinera.

Es de resaltar que el Capitán Deschamps es el primer marino mercante que va a reposar en el Panteón de Marinos Ilustres de San Fernando (Cádiz) y por tanto simboliza no sólo el reconocimiento de la Armada a una generación de grandes hombres, sino también a toda una institución como la Marina Mercante.

Los hombres que arriesgaron o incluso perdieron su vida en Filipinas y Cuba, cumplieron su tarea con una dignidad y un heroísmo que aún hoy, cuando se cumple su primer centenario, nos emocionan.

Aquellos dramáticos acontecimientos sirvieron, sin embargo, para iniciar una reacción a la que se debe el despegue industrial, económico, social y cultural de nuestra Patria a comienzos de este siglo. Entonces, una generación de grandes pensadores modernizaron España con su visión crítica y dolorosa.

Por eso, hoy aquí, honramos a todo un siglo de Historia, honramos a todos aquellos que, en momentos críticos y desde diferentes puestos y responsabilidades, acudieron en defensa de la Patria.

Sabed que la Armada recibe con respeto y orgullo los restos de Don Manuel Deschamps y hará todo lo posible para que esos héroes del 98 y su memoria no caiga nunca en el olvido y sirva de ejemplo a nuestra generación y a las generaciones futuras.

AJUNTAMENT DEL MASNOU

MUSEU MUNICIPAL DE NÀUTICA DEL MASNOU

Amb la col·laboració:

CAIXA
LAIETANA